

ENGELSİZ FAALİYETLER ÖNERİ RAPORU

Rapor
Yakın Doğu Enstitüsü

Yazarlar

Prof. Dr. Zehra Altınay - Prof. Dr. Fahriye Altınay

Bu çalışmada yer alan görüşler yazarlara ait olup Yakın Doğu Üniversitesi'nin kurumsal görüşü değildir.

Yakın Doğu Enstitüsü Raporları No: 6

Kasım 2017

Yakın Doğu Enstitüsü (YDE)

Near East Institute (NEI)

YDE Raporları No: 6

Editörler:

Doç. Dr. Umut Koldaş (Yakın Doğu Enstitüsü Müdürü)
Yrd. Doç. Dr. Mert Baştaş (Yakın Doğu Enstitüsü Müdür Yrd)
Öğr. Gör. Erhan Ayaz (Yakın Doğu Enstitüsü Müdür Yrd)
Dr. Mustafa Çıraklı (Yakın Doğu Enstitüsü Projeler Koord.)

Copyright @ Yakın Doğu Üniversitesi 2017

Tüm Hakları Saklıdır.

Birinci Baskı

Kütüphane Katalog Bilgileri

Engelsiz Faaliyetler Öneri Raporu

ISBN: 978-605-9415-27-9

Alan Analizi

Yakın Doğu Enstitüsü Yayınları

Yakın Doğu Üniversitesi Matbaası Lefkoşa/KKTC

Tel: 0392 680 2000 - 321

Yakın Doğu Enstitüsü (YDE)

Near East Institute (NEI)

Yakın Doğu Üniversitesi Büyük Kütüphanesi, Ofis: 50

Yakın Doğu Bulvarı PK/99138

Lefkoşa/KKTC

Tel: 0392 680 2000 - Dahili: 5532

<http://yde.neu.edu.tr/>

1.GİRİŞ

Yakın Doğu Üniversitesi ev sahipliğinde 2013 yılından itibaren Engelsiz Bilişim Günleri Etkinlikleri kapsamında engelli vatandaşlarımızın toplum, eğitim, sağlık, hukuk, turizm ve sanat alanlarında yaşadıkları sorunlara çözüm önerileri sunulmaktadır. Mevcut olumlu örneklerin ise paylaşımı gerçekleştirilmektedir. Etkinlikler kapsamında ortaya çıkan önerilerin pratiğe dönüşmesi için ilgili paydaşlar ve bakanlıklarla toplantılar gerçekleştirilmeye devam edilmiştir. Yapılan toplantılar neticesinde;

- Engelli veri tabanı çalışmasının ivedilikle tamamlanmasına; bu amaçla engelli kayıtlarına bağlı olarak Sağlık Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığının yapmış olduğu çalışmaların temel alınarak Yakın Doğu Üniversitesi gönüllü araştırmacıları tarafından veri tabanının oluşturulmasına
- İlgili kamu, kurum ve kuruluşlarda engellilere yönelik olumlu tutum, davranış ve farkındalığın artırılması için hizmetiçi eğitim kapsamında seminerlerinin gerçekleştirilmesine; bu amaçla Yakın Doğu Üniversitesi Yakın Doğu Enstitüsü bünyesinde ilgili seminerlerin gerçekleştirilmesine
- Bu konu ile ilgili kamu, kurum, kuruluş ve bakanlıkların web sayfalarının erişilebilir olmasına
- Yükseköğretimde engelsiz kampus faaliyetlerinin artırılmasına; bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim ve Dış İlişkiler, YÖDAK tarafından bu faaliyetlerin desteklenmesine
- Engellilerin istihdamı konusunda Başbakanlık bünyesinde işaret dili uzmanı alımı talebinin yapılmasına
- İletişim ve haberleşme konusunda atılacak adımlarda vergi muafiyetinin sağlanması için Maliye Bakanlığı ile görüşme yapılmasına
- İlgili paydaş ve çözüm ortakları ile bilimsel projelerin yazılmasına ve uygulanmasına karar verilmiştir.

Bu yapılan faaliyetler ve projeler çerçevesinde Kuzey Kıbrıs Turkcell, Ulaştırma ve Bayındırlık Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, YÖDAK, Kıbrıs Türk Ortopedik Özürlüler Derneği, Engellilerle Dayanışma Derneği, Kıbrıs Türk İşitme ve Engelliler Vakfı, Zihinsel Engelliler Derneği, devlete ait rehabilitasyon ve özel eğitim merkezleri ile diğer üniversite temsilcilerine çözüm üretilmesi konusundaki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Center of Excellence
Toplumsal Araştırma ve Geliştirme
Merkezi
Yakın Doğu Enstitüsü
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

2.ENGELSİZ TOPLUM

Engelli bireyin yaşadığı sıkıntılar ve zorluklar hem aile hem de sosyal çevresinde kendini gösterir. Engellilerin yaşadığı en büyük sıkıntı ayrımcılığa uğramadır. Örneğin, engellilerin üretime katılamaması dolayısıyla işsizlik sorunu yaşamaları en temel sorunları olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra temel insani hizmetlerden (eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, istihdam) fırsat eşitliği temelinde yeterince yararlanamamaları da onların engelli olarak damgalanması, ayrımcılığa uğraması ve dışlanması boyutunda değerlendirilmelidir.

Ahmetoğlu ve Aral (2007) yapmış olduğu çalışmada engellilerin topluma entegre edilmesinin önemini vurgulamıştır. Aynı zamanda, Priestley, Waddington ve Bessozi (2010) işbirliğine dayalı araştırma çalışmalarının yapılmasının önemini bahsederek, engellilerin kurumlara entegre edilmesinin gerekliliğini belirtmişlerdir. Bayhan, Kurt ve Şipal (2005) çalışmalarında eşitlik ve hakların engelliler açısından artı ve eksileri olduğunu vurgulayarak, engelli hakları için devlet bünyesinde politika belirlemenin gerekliliğini belirtmiştir. Bu bağlamda, engellilerin topluma entegrasyonu ve erişebilirlik imkânlarından yararlanması kaçınılmazdır.

Engellilik türüne odaklanan bilimsel çalışmalar dikkate alındığı zaman, 2002-2012 yılları arasında yapılan çalışmalar zihinsel engellilerde beden farklılıkları, annelerin tükenmişlik düzeyi, dil becerileri, anne kaygıları, rehabilitasyon çalışmaları gibi psikoloji ve rehberlik, danışmanlık temelli çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalar (Ahmetoğlu ve Aral, 2007; Ahmetoğlu, Canaraslan, Vatansever ve Kutlu, 2005; Duygun ve Sezgin, 2003), devlet hizmetlerinde erişebilirlik konusunu gündeme getirmemiş, önemli literatür boşluğunun olduğunu ortaya koymuştur.

Bedensel, ortopedik, fiziksel engellilik türüne göre yapılan çalışmalarda, yine zihinsel engel türüne göre yapılan araştırmalara benzer rehabilitasyon, psikoloji ve rehberlik temelli çalışmalara yer verilmiştir (Aral, Bütün Ayhan ve Akdağ, 2002; Yıkılmış ve Bahar, 2002). Can ve Kitiş (2009) yapmış olduğu çalışmada, hizmete erişebilirlik konusuna yakın bir bakış açısı ortaya koymuştur. Buna ek olarak, Çınar ve Erdem (2008) yaşam hakkına yönelik yaptığı çalışma ile bu projenin temelini ışık tutmuştur. Meşhur (2004) ulaşım konusuna dikkat çekerek erişilebilirlik konusunu bu anlamda gündeme getirmiştir.

Öncül (2015) yılında yapmış olduğu çalışmada, engelli öğrencilerin bilgi erişim sorunları üzerinde durarak, erişilebilirlik konusunu gündeme taşımıştır. Engellilik türüne yönelik yapılan araştırmalar, kaynaştırma, ruhsal uyum, sosyal beceri gibi konulara dikkat çekmiş, söz konusu erişilebilirliği ele almamıştır. Engellilik, engelli birey ve sorunlarına odaklanan çalışmalar ise (Akarim ve Çelik 2012; Bayhan, Kurt ve Şipal, 2005; Can ve Kitiş, 2009; Özen, Acar, Tavlar ve Çetin, 2002; Meşhur, 2004; Zeytinoğlu) yapılmıştır. Bu çalışmalar toplumla bütünleşme süreci, istihdam, öz bakım becerileri, kaynaştırma, çalışma yaşamına katılım, sosyalleşme, çevre ve çevresel faktörler, güvenlik politikaları ve vergisel düzenlemeler, iş hukuku gibi konularla sınırlı kalmıştır.

Buna bağlı olarak, yukarıda bahsedilen örnek çalışmalar Türkiye'nin kalkınması ve engellilere yönelik bakışını desteklemek açısından önem taşıırken, söz konusu konulara ilişkin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bilimsel çalışmalar bulunmamaktadır. Engellilik türüne göre odaklanan çalışmalar her hangi bir master planı oluşumuna yönelik konuları ele almamış, uygulamalı araştırmalar, eylem çalışması gibi farklı yöntemler literatürde yer almamıştır. Özellikle, dijital çağda engellilerin devlet hizmetlerine erişilebilirlik konusuna ilişkin böylesi uygulamalı bir araştırma örneği gündeme gelmemiştir. Dijital portal oluşturulması veya engellilerin devlet hizmetine erişilebilirliğine yönelik herhangi bir adım atılmamıştır. 2013 yılından itibaren, KKTC Engelsiz Bilişim Platformu tarafından düzenlenen engelsiz bilişim kapsamında düzenlenen çalıştay faaliyetlerinde erişilebilirlik, istihdam, sosyalleşme konuları ele alınmış fakat uygulamalı çalışmalar henüz yapılmamıştır. Bu açıdan, gerçekleştirilmesi planlanan bu

proje, ülkemizdeki engellilerin hizmetlerden faydalanmasına ve devletin de stratejilere bağlı ciddi adımlar atmasına zemin hazırlayacaktır.

Birleşmiş Milletlerin rakamlarına göre dünyada 500 milyon kadar engelli insan bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından, dünya nüfusunun yaklaşık dörtte birinin hayatlarında bir çeşit engelle doğrudan ya da dolaylı olarak karşı karşıya olduğunu belirtilmektedir. Dünyadaki engellilerin yüzde 80'i düşük gelirli ülkelerde yaşamaktadır ve temel hizmetlere ulaşamamaktadır. Engelliliğin nedenleri dikkatle incelendiğinde bunların önemli bir bölümünün kaçınılabilir önlenebilir nedenler olduğu görülmektedir. Dünyada yapılan araştırmalara göre, engellilere çeşitli yaşam kolaylıkları sağlanması amacıyla gerçekleştirilen yerel iyileştirme hizmetleri sayesinde büyük oranda engelli, topluma tekrar kazandırılabilir. Ayrıca dijital araçların engellilerin hayatını çok kolaylaştırdığı görülmektedir. Ör: Stephen Hawking, iletişimde bilgisayarı kullanarak çağımızın fizik alanında dâhisi olarak kabul görmektedir.

Projede engellerin tespit edilerek, toplumun dijital imkânlarla birlikte kaynaştırılması daha kolay olacaktır. Eğitimde engellerin aşılması konusunda yapılacak detaylı çalışma, KKTC ve birçok ülkede örnek alınacak bir çalışma olacaktır. Engellilerin güncel yaşamını kolaylaştırıcı ve dayanışmayı sağlayan "Dijital İletişim Platformu" dünyadaki sayılı kuruluşlardan biri olacaktır.

Engelli ailelerine yönelik detaylı çalışmanın olmaması nedeniyle bu çalışma dünya için bir örnek oluşturacaktır. Engellerin bilgi ve iletişim teknolojileriyle nasıl kaldırılacağına dair sunulan örnek proje niteliğinde olacaktır. Bir ülkenin master planına engellilerle ilgili konulacak maddeler de birçok ülke tarafından örnek alınacaktır. Proje ile "Herkes İçin Tasarım" sloganıyla toplumdaki sosyal gelişmeyi tetikleyecek, engellilerin iş dünyasına katılımı ve devlet imkânlarına erişebilirliğinin önemi vurgulanacaktır. Projenin çıktısında, engelli durumlarının tespitine yönelik el kitabı, kamu web siteleri erişilebilirlik el kitabı ve bilimsel yayın yapılması özgün bir değer katacaktır.

KKTC'de yaşayan veya KKTC'ye eğitim amaçlı gelen engelli öğrenci veya misafirlerimizin yaşamlarını kolaylaştırmayı sağlamak ve her türlü engelliye hizmet veren bir ülke olanağını sunmak genel hedeflerdendir. Bu bağlamda engelsiz toplum sloganı ile farkındalık projesi kapsamını gerçekleştirme amaç edinilmiştir.

Kamu, sağlık, turizm, eğitim sektörü öncelikli olacak şekilde KKTC'nin engelli misafirlerimiz ve öğrencilerimizin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılması ve adanın turizm ve sağlık sektöründe engelli bireylere de kucak açtığını vurgulayarak imkânların sağlanmasına fırsat oluşturmak projenin özel hedefi olarak belirlenmiştir. "Engelsiz ada" kapsamında engelsiz turizm adasının engelsiz kurum ve kuruluşların örneklerinin oluşturulması projenin özel hedefidir.

Eğitim, sağlık ve turizm adası olarak bilinen KKTC'nin bu faaliyetlerinden yararlanılmasını artırmak adına KKTC'de yaşayan ve KKTC'ye turizm ve öğrenim amacıyla gelen engelliler projede hedef kitle olarak belirlenmiştir.

Projede engele yol açacak durumlarla mücadele ederek, engelleri mümkün olduğunca önleme ve KKTC için "Engelli Master Planı" oluşturularak örnek uygulamalar ortaya konulması amaçlanmaktadır. Projede özellikle engellilerin eğitim fırsatlarından eşit ölçüde faydalanacağı bir sistemin üzerinde durulmaktadır. KKTC'ye 100'e yakın ülkeden öğrenci gelmesi ve üniversitemizin bu konuda bir araştırma merkezi kurmuş olması da konunun önemini vurgulamaktadır.

Projenin amacı, engellilerin ve engel durumlarının tespit edilmesi ve giderilmesine yönelik yol haritasının oluşturulması, engellilerin topluma entegre olarak, herkes için yaşanabilir adanın oluşmasının alt yapının yaratılması ve örnek uygulamalarla desteklemektir. Bu bağlamda projede amaçlanan hedefler de aşağıdaki gibidir;

1. Engellilerin durumun tespitinin yapılması

2. Ailelere yol haritası sunulması
3. Devlette engellilerin erişebilirlik olanaklarının değerlendirilmesi
4. Engellilerin toplumla entegre olması için kamu, STK, özel kurum, birey olarak yapılacakların yol haritasının örnek çalışmalarla tespit edilmesi
5. Engellilerin toplumla kaynaşmasında bilişim imkânlarının kullanarak “Dijital İletişim Platformu” ile desteklenmesi.

Dijital iletişim platformunca atılacak adımlar

- Adım 1: İhtiyaç analiz çalışması ve pilot kuruluşların belirlenmesi
- Adım 2: Engelsiz ada rehber internet sitesinin hazırlanması
- Adım 3: İlgili kurumların web erişilebilirliğinin yapılması
- Adım 4: İlgili kurumların hedef personellerinin eğitilmesi
- Adım 5: İlgili kurumların binalarının engelsiz hale getirilmesi
- Adım 6: İşaret dili ve görme engelli alanında eğitimci ve teknik kişinin yetiştirilmesi
- Adım 7: Engellilere yönelik bir sertifika programının uzaktan eğitimle açılması
- Adım 8: Dünyaya hizmet sunulması ile ilgili pazarlama çalışmaları yapılması

Dikkat edilmesi gereken konular

Yakın Doğu Üniversitesi’nde, 15 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleşen toplantı neticesinde uzman ekiplerin oluşturularak engelsiz kampus ve toplum ile ilişkili ileriye dönük stratejik adımların atılmasına karar verilmiştir.

Önerilerin oluşturulmasında dikkate alınan konular aşağıdaki gibidir:

- Toplumda engelli farkındalığı istenilen düzeyde olmasına rağmen koordinasyon ve işbirliğinde yaşanan eksiklikler mevcuttur.
- Üniversitelerin SWOT analizi ve eylem planı oluşturup icraata geçebilmesi için diğer üniversitelerle de koordinasyon sağlanması gerekmektedir.
- Bilişim teknolojileri konusunda uzmanların deneyimlerinden faydalanmak kaçınılmazdır.
- Fiziki çevre, eğitim, ulaşım, sağlık konularında erişebilirlik ve ulaşılabilirlik noktasında koordinasyon birimlerinin oluşturulması gereklidir.
- Yükseköğretim kurumlarında engelli birimlerin oluşturulması gereklidir.
- Sektör, devlet, dernek ve eğitim kurumları arasında sürdürülebilir projeler için işbirliği gerekmektedir.

YÖNTEM

Engelli olması potansiyel insanlarımızın durumunun tespitinin yapılması, aileye yol haritası sunmak, devlette engellilerin erişebilirlik olanaklarının değerlendirilmesi, engellilerin toplumla entegre olması için kamu, STK, özel kurum, birey olarak yapılacakların yol haritasının örnek çalışmalarla tespit edilmesi ve engellilerin toplumla kaynaşmasında bilişim ve dijital imkânlarının kullanılması ve örnek bir uygulama olan “Dijital İletişim Platformu” ile desteklenmesini temel alan projede “Engelsiz KKTC” yaratmaya zemin hazırlamak temel hedeftir. “Engelsiz KKTC” için master planının oluşturulmasını temel alan bu faaliyetler, projenin eylem çalışması temelinde değişime ve gelişime katkı koyacağını göstermektedir. Bu nedenle doküman analizi en temel veri toplama aracı olacaktır. Çeşitli görüşlerin elde edilmesi adına 4 kez yapılan engelsiz bilişim günlerinde eğitim, sanat, sağlık, turizm, çevre, toplum ile ilgili çözüm önerileri ortaya konulmuştur. Toplumun her kesiminden uzmanların katılımı ile yapılan etkinlikler neticesinde belirlenmiş temalarla ilgili aşağıda belirtilen öneriler sunulmaktadır;

"Çocuklar Yaşadıklarından Öğrenirler" Teması

Öneriler:

1. Engellilerin eşit hak ve yaşam koşulları olduğunu bilgilendiren seminerlerin okulöncesi dönemden başlayarak gerçekleştirilmesi
2. Aileme eğitimi programlarının artırılması
3. Teknoloji destekli sunum ve görsellerle farkındalığın artırılması

"İşitme Engelliler ile ilgili sorunlar" Teması

Öneriler:

1. Zihinsel engelli bireylerin öğretiminin desteklenmesi için program yazılımının geliştirilmesi
2. İşitme ve konuşma engelli bireylerin toplumda anlaşılabilirliği ve yaşam kolaylığına erişebilmeleri için işaret dili eğitimlerin kamu ve özel sektörde yaygınlaştırılması

"Engelsiz Medya" Teması

Öneriler:

1. Medyanın farkındalığı artırıcı rol oynarken acıma ve deşifre etmeden çok katılımcılığı ve eşitliği sağlaması
2. İletişim fakültelerinde toplumsal projelere yer verilmesi

"Başarılı Engelsiz Bilişim Uygulamaları" Teması

Öneriler:

1. Yükseköğretim uygulamalarında engelsiz kampus kriterlerine uyum sağlanması
2. Engelsiz yaşam evi projesinin hayata geçirilmesi
3. Görme engelli bireylerin hayatına uyumlu programların hayatın her alanında geliştirilmesi

"Başarılı Engelsiz Bilişim Uygulamaları" Teması

Öneriler:

1. Üstün zekalı bireylerin de öğrenme şartlarının yaratılmasında araştırma ve projelerin geliştirilmesi
2. Eğitim fakültelerinde yüksek lisans ve doktora çalışmalarında toplumsal sorumluluk boyutunu da kapsayan çalışmaların düşünülmesi
3. Özel Eğitim merkezlerinde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin dikkate alınması

"Başarılı Engelsiz Bilişim Uygulamaları ve Sanat" Teması

Öneriler:

1. Engellilerin yasal ve hukuksal haklarının ülkemiz şartlarında dikkate alınması

2. Hastanelerde ve diğer fiziki, sosyal koşullarda her engel boyutunu kapsayacak düzenlemelerin yapılması
3. Sanatın bir sosyal paylaşım ve eşitlik alanı olarak kullanılması, başarı performansı olarak ortaya çıkarılması

"Engelsiz Toplum" Teması

Öneriler:

4. Aile eğitimi programlarının yaygınlaştırılması
5. Uzaktan eğitim uygulamaları ile danışmanlık hizmetinin ailelere verilmesi
6. Derneklerin ve sivil toplum örgütlerinin işbirliğinin artırılması

"Engelsiz Çevre ve Turizm, Sağlık" Teması

Öneriler:

7. Çevrenin hayatı ve yaşamı sevmek, insanlığı korumak amacıyla düşünülmesi ve çevreye yönelik projelerin geliştirilmesi
8. Sağlık turizminde engelli vatandaşların potansiyel olarak düşünülmesi ve engelsiz turizm faaliyetlerinin artırılması
9. Fiziksel altyapının ve yapılandırmanın tüzük ve yasalara bağlı olarak engellilerin yaşamını kolaylaştırıcı nitelikte gerçekleştirilmesi

Bu belirtilen önerilere ek olarak aşağıdaki maddeler kontrol çizelgesi olarak kullanılabilir:

1. Ana stratejinin belirlenmesi açısından gerekli olan arama konferansının yapılması:

Ana stratejinin belirlenmesi konusunda ilgili görüşme ve toplantılar yapılmıştır.

2. Engelli insanların tespit edilmesi

a. Engellilerin önceden tespitine yönelik çalışma yapılması ve dokümente edilmesi ve bir e-kitapçığa dönüştürülmesi.

b. KKTC'deki engellilerin tespiti ve envanterinin çıkartılarak bir veri tabanında toplanması. Bu çerçevede başta bakanlıklar olmak üzere belediyeler ve muhtarlıklarla görüşmeler yapılmalıdır.

3. Engelli ailelere yönelik çalışma

- a. Engelli ailelerine yönelik her engelli grubundan 3 aileyle pilot çalışma yapılması

- b. Eğitim sonuçlarının rapor edilerek başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara sunulması

4. Toplumun engellilere bakışının değiştirilmesi

- a. Tüm kamu, kurum ve kuruluşların personeline yönelik eğitimlerin yapılması
- b. KKTC Medya kuruluşlarıyla bir çalıştay yaparak örnek çalışmalar çıkarılıp medya ve ilgili kurum ve kuruluşlara (devlet kurumları, STK'lar vb.) sunulması

5. Engelsiz eğitim

- a. Engelsiz eğitiminin her seviyede ve kademede kesintisiz uygulanması
(Not: Bu hedef ve prensipler Yüksek Öğretim Çalıştayı 2015 kitapçığında belirtilmiştir.)
- b. Müfredat ve Ders Kitaplarına ilişkin komisyonlarda engelli duyarlılığının artırılması için uygulamaların yapılması

6. Erişilebilir çevre, ulaşım, yapı standartları

- a. Engelli dernekleri ve kuruluşlarınca öngörülen örnek pilot uygulama taleplerinin hayata geçirilmesi (Lefkoşa Türk Belediyesi'ne ve Ulaştırma ve Bayındırlık Bakanlığı tarafından çözüm üretilmesi)

7. Kamu kurumları sitelerine web erişilebilirlik analizi

Kamu kurumu, özel sektörden farklı olarak, ilgili olduğu alanda hizmetin alınabileceği yegane kurumdur. O alanda hizmet almak isteyen tüm bireylerin, başvurabileceği tek mercidir. Sunulan hizmetlerin, toplumun tüm kesimlerinin erişimine açık olması vazgeçilmez bir ilkedir. İnternet siteleri aracılığı ile sunulan hizmetlerde de herkesin erişiminin sağlanması beklenir. O nedenle Avrupa'da kamu sitelerinin web erişilebilirlik zorunluluğu vardır.

Yakın Doğu Üniversitesinin de desteği ile birkaç yıl önce başlatılan "KKTC Engelsiz Bilişim Platformu" çerçevesinde yapılan çalışmalar; Türkiye ve Dünya üzerinden birçok konuşmacıyı KKTC'de ağırlayarak "Bilişimle Engellerin Aşılacağı" mesajı vermiştir.

KKTC, eğitim adası olma yolunda hızla ilerlemektedir. Yüzlerce ülkeden öğrenci, KKTC'de eğitim görmektedir. Yüzlerce ülkeden farklı insanlar, KKTC'yi internet ortamında araştırmaktadır. Özellikle son yıllarda devletlerin "kamu görevi" olarak sayılan "web erişilebilirlik" konusu üzerine genç nüfusun önemli duyarlılığı vardır. KKTC'nin hem kamu görevi olarak ivedilikle kamu web sitelerini "web erişilebilir" duruma getirmesi hem de yüzlerce ülkeden internet üzerinde araştırma yapan görme engellilerin KKTC'yi tanımaları açısından önemlidir.

Bugün internet, ülkelerin sınırlarını, iş yapış şekillerini, eğitimi ve birçok şeyi dönüşüm altına alıp değiştirmeye başlamıştır. KKTC Kamu web sitelerinde yapılan ön çalışmalar, KKTC'nin web erişilebilir açısından çok yetersiz olduğunu göstermektedir. Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC'nin Kamu Web Sitelerinin detaylı erişilebilir test raporunu çıkartılması konusunda bir çalışma başlatmıştır.

Avrupa'da web erişilebilirliği, W3C tarafından geliştirilen Web İçeriği Erişilebilirlik Kılavuzu (WCAG) 2.0 özel gereksinimli bireyler için Web içeriğinin nasıl daha erişilebilir olabileceğini anlatır. Erişilebilirlik görme, işitme, fiziksel, konuşma, algılama, dil, öğrenme ve nörolojik özürülülerin de dahil olduğu birçok özel gereksinimli bireyi kapsamaktadır. Bahse konu kılavuzun kapsamı olabildiğince geniş olmasına rağmen bütün grup ve derecelerdeki çoklu özel gereksinime muhtaç vatandaşların ihtiyaçlarına çözüm bulamamaktadır. Ayrıca, mevcut kılavuzda yer alan bilgiler yaşlılar ve genel kullanıcılar için de Web içeriğinin nasıl daha erişilebilir olması gerektiği üzerinde de durmaktadır.

Web erişilebilir, web sitelerinin Dünya Ağ Birliği (World Wide Consortium) tarafından WCAG standartları doğrultusunda kontrol edilerek, özellikle görme engelliler açısından erişilebilmesindeki ana problemlerle ilgili otomatik ve manuel test araçlarıyla test edilerek yapılmıştır.

KKTC Kamu Web Siteleri detaylı test edilmiş, belirli üniversitelere de otomatik test araçlarıyla test edilerek raporda yer verilmiştir. Yapılan testlerde KKTC Kamu Web Sitelerinin web erişilebilirlik dışında vatandaşın ulaşması açısından veya mobil araçlarla web sitelerine ulaşmak konusunda çok ciddi eksiklikler olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlar, raporun konusu olmamakla birlikte çok kısa olarak raporda yer verilmiştir.

"KKTC Kamu ve Üniversiteler Web Erişilebilirlik Test Sonuç Raporu'nun", KKTC'de farkındalık yaratacağı ve bu konudaki çalışmaları başlatacağı düşünülmektedir. Uluslararası erişilebilirlik standartları doğrultusunda yapılan analizler sonucunda bu hizmetin erişilebilir olmadığı ortaya çıkmıştır. Yapılan analizler sonucunda aşağıdaki bulgular ortaya çıkmıştır.

Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler, kamu ve özel kurumlarda birçok iş sürecinde "bilişim" etkin kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle "Bilişim Teknolojileri" engelliler, için hayati önem arz etmeye başlamıştır. Ör: Görme engelli biri bilgisayarın başına geçerek, kitap okuyabiliyor, alış-veriş yapabiliyor, e-devlet hizmetlerinden faydalanabiliyor, iş üretebiliyor.

Kamu kurumları, tüm bireylerin hizmet almak için başvurabileceği tek mercidir. Dil, din, ırk, cinsiyet, eğitim durumu, engellilik durumu ayrımı yapmadan hizmet sunmak durumundadırlar. Kamu web siteleri de engel durumu gözetmeksizin, hizmeti herkese vermelidir.

7.1. Analizin Kapsamı

Kamu Kurumları ve Üniversitelerin web sitelerinin WCAG standartları doğrultusunda test edilerek, özellikle görme engelliler açısından erişilebilmesindeki ana problemlerle ilgili bir rapor hazırlamak.

7.1.1. Kısaltmalar

KKTC : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

W3C : World Wide Web Consortium (Dünya Ağ Birliği), İnternet siteleri

konusunda standartları belirlemek için 1994 yılında kurulmuş bir konsorsiyum.

WCAG : Web Content Access Guide -Web İçerik Erişilebilirlik Kılavuzu W3C tarafından geliştirilmiştir.

7.2. Tanımlar

7.2.1. Erişilebilirlik

Bir kamu kurumu, özel sektörden farklı olarak, ilgili olduğu alanda hizmetin alınabileceği yegane kurumdur. O alanda hizmet almak isteyen tüm bireylerin başvurabileceği tek mercidir. Sunulan hizmetlerin toplumun tüm kesimlerinin erişimine açık olması vazgeçilmez bir ilkedir. İnternet siteleri aracılığı ile sunulan hizmetlerde de herkesin erişiminin sağlanması beklenir.

7.2.2 Web erişilebilirliği

Web sayfalarının özürli kişiler tarafından da kullanılabilmesi anlamına gelir.

7.2.3 Hedef kitle

Görme engelliler: görme bozukluğu yaşayanlar, renk körlüğü rahatsızlığı olanlar.

7.3. Web İçeriği Erişilebilirlik Kılavuzu (WCAG 2.0)

"Avrupa'da web erişilebilirliği, Web İçeriği Erişilebilirlik Kılavuzu (WCAG) 2.0 , Web içeriği erişilebilirliğinin ortak standartlarını oluşturmak için kişiler ve kurumlarla çalışarak W3C tarafından geliştirilmiştir. WCAG 2.0 WCAG 1.0'ın üzerine kurulmuş ve farklı Web teknolojilerini geniş alanlarda uygulayıp, sistem ve kişilerce sınanabilmesine olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

Web erişilebilirliği, sadece erişilebilir içeriğe değil ayrıca Web tarayıcısı ve diğer kullanıcı ara yüz erişilebilirliğine de bağlıdır. Bir çok yazara göre Web erişilebilirliğinde yazılım araçları da önemli rol oynamaktadır.

7.3.1 WCAG 2.0 Yardım Katmanları

Kişiler, kurumlar ve web tasarımcıları WCAG'yi çeşitli alanlarda kullanırlar. Bu kitlelerin farklı ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli yardım katmanları bulunur. Bunlar:

İlkeler – Algılanabilirlik, kullanılabilirlik, anlaşılabilirlik ve sağlamlık Web erişilebilirliğinin temelini oluşturur.

Yönergeler – "İlkeler yönergelerden oluşur. Geliştiriciler farklı özür gruplarındaki kullanıcılara içeriği daha erişilebilir yapmak için bu dokümanda belirtilen 12 yönergeyi bir arada kullanmalıdır. Yönergeler sınanamaz fakat geliştiricilerin başarı ölçütlerini anlaması ve teknikleri daha iyi uygulaması için yapıyı ve genel amacı oluşturur." (Stokes et.al, 1996)

Başarı Ölçütleri – "WCAG 2.0'ın gereksinim ve uygunluk testlerinin zorunlu olduğu ortamlarda(tasarım kalıpları; ücret, yasalar vb.) kullanılmasını sağlamak için her yönergeye ait sınanabilir başarı ölçütleri sunulmuştur. Farklı grupların ve durumların ihtiyaçlarını karşılamak için üç farklı uygunluk seviyesi tanımlanır, bunlar A(en düşük), AA ve AAA (en yüksek)." (Stokes et.al, 1996)

Uygun ve Uzman Teknikler – "WCAG 2.0'da yer alan her bir yönerge ve başarı ölçütü çalışma grubu tarafından kapsamlı olarak hazırlanmıştır. Bu teknikler bilgi verme amaçlıdır ve iki kategoriye ayrılmıştır. Başarı ölçütlerini karşılamak için *uygun teknikler* ile *uzman teknikleri* kullanılır. Uzman teknikleri bireysel başarı ölçütlerinin neye ihtiyaç duyduğunun ötesine geçerek geliştiriciler için en iyi yol göstericidir. Bazı uzman teknikleri ise sınanabilir başarı ölçütlerince kapsanmamış erişilebilirlik sorunlarına değinir. Yapılan genel hatalar ayrıca hazırlanmıştır." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

İçeriği daha erişilebilir yapmak için bütün yardım katmanları birlikte çalışır. İyileştiriciler daha fazla insanın ihtiyaçlarını karşılamak için uzman teknikleri de dâhil bütün segmentleri incelemeleri ve uygulamaları için teşvik edilmelidir.

Ek olarak en yüksek seviyedeki (AAA) erişilebilir içerik bütün özür gruplarında, derecelerinde veya birden fazla özrü olan kişilerde özellikle zihinsel ve öğrenme güçlüğü çeken özel gereksinimli bireylerde uygun olmayacaktır.

7.3.2 WCAG 2.0 Yardımcı Dokümanlar

WCAG 2.0 dokümanı, güvenilir teknik standartlarına gereksinim duyanların ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmıştır. Yardımcı dokümanlar, WCAG 2.0'ı temel almaktadır ve WCAG' nin yeni teknolojilere nasıl uyarlandığını da içeren diğer önemli amaçları da kapsar. Yardımcı dokümanlar şunlardır:

"CAG 2.0 Nasıl Sağlanır – "Yönergeleri, başarı ölçütlerini ve teknikleri içeren WCAG 2.0, geliştiricilerin Web içeriğini geliştirmesi ve değerlendirmesi için hızlı referans kaynağı sunar." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

WCAG 2.0'ı Anlamak – "Bu kılavuz WCAG 2.0'ı anlamak ve uygulamak için hazırlanmıştır. WCAG 2.0'da ki her bir yönergenin ve başarı ölçütünün konularını kısaca anlatılmıştır." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

WCAG 2.0 Teknikleri – "Tanımlar, örnekler, kodlar ve testleri de içeren teknikler ile yapılan genel hatalar bu dokümanda yer alır." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

WCAG 2.0 Dokümanları – Teknik dokümanlar şema ve tanımlarla birbiriyle nasıl ilişkisi olduğunu ve birbirine nasıl bağlandığını gösterir.

7.3.3 Web Erişilebilirlik Kriterlerine Uygunluktaki 4 Temel İlke

Bir web sayfası içeriğinin erişilebilirlik kriterlerine uyabilmesi için, 4 temel ilkenin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu ilkeler; 'Algılanabilirlik', 'İşlem Yapılabilirlik', 'Anlaşılabilirlik' ve 'Sağlamlık' olarak sıralayabiliriz. Her ilkenin de kendi içersinde alt başlıkları bulunmaktadır. Bunları kısaca görelim:

7.3.3.1. Algılanabilirlik: "Bir sayfadaki en önemli öge sayfa içeriğinin kullanıcı tarafından algılanabilmesidir. Sayfadaki metin, bağlantı, tablo resim ve diğer öğelerin kullanıcı tarafından rahatlıkla algılanabilmesi gerekmektedir." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.1.1. "Sayfada içeriği metin olmayan bölümlere alternatif metinler sağlanmalı ve bu şekilde kullanıcıya bu bölümleri konuşma, Braille, büyük yazı, sembol ya da daha basit bir dil gibi farklı biçimlere dönüştürebilme imkanı sağlanmalıdır. Yani metin dışı her şeyin bir elektronik metin karşılığı sağlanmış olmalıdır." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.1.1.1. "Metin dışı içerik: Eğer metin dışı içerik kullanıcının bilgi girmesi gereken bir form alanı ise mutlaka bir ismi olmalıdır. Metin dışı içerik, bir resim, ya da logo ise, altında bu resim ya da logoyu tarif eden bir metin açıklaması bulunmalıdır. Eğer içerik sadece video ya da sesli bir öge ya da içeriğinin metin olamayacağı bir test veya egzersizse, bu durumda en azından içeriğin ne olduğunu belirten bir metin etiketi olmalıdır. Eğer web içeriğindeki amaç bu içeriğin bir makine yerine bir insan tarafından okunduğundan emin olmaksızın, yani bir form doldurulurken, resimdeki aktivasyon kodunun kullanıcı tarafından girilmesi isteniyorsa, bu durum için mutlaka farklı duyu organlarına hitap eden alternatifler hazırlanmalıdır. Yani, eğer görsel olarak resimdeki karakterlerin bir noktaya girilmesi isteniyorsa, bu karakterlerin ya da rakamların sesli olarak dinlenebileceği ve bu şekilde girilebileceği bir alternatif de sayfada yer almalıdır." (Stokes et.al, 1996)

7.3.3.1.1.2. Figür ve grafik tarifi: "Sayfada yer alan grafik ve figürler için longdesc adı verilen metinsel açıklamalar koyulmalıdır. En azından bu tür öğelerin alt ya da başlık metin açıklamaları mutlaka belirtilmelidir." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.1.2. " Mültimedya için alternatifler sağlanmalıdır. Sayfada bulunan sesli ve görüntülü öğelerde görme ve işitme engellilerin anlayabileceği alternatif yollar kullanılmalıdır. Sesli öğelerde, işitme engelliler için alt yazı veya işaret dilinin kullanılması, videolarda da görmeyenlere görüntüleri anlatan sesli ya da metinsel bir betimlemenin yapılması yararlı olabilir." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.1.3. " İçeriğin herhangi bir bilgi kaybı olmadan farklı biçimlerde sunulabilme imkanı bulunmalıdır." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

7.3.3.1.3.1. " Bir bilgi farklı renk ya da işaretlerle gösteriliyorsa, bunun metnin alternatifi de sağlanmalıdır. Örneğin doldurulması zorunlu alanların başına "*" işareti koyulması." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

7.3.3.1.3.2. "Bir düğmenin işlevi boyut ve bulunduğu yere göre belirleniyorsa, buna da bir metin etiketi koyulmalıdır. Örneğin, bir araştırmada ileri bağlantısı yeşil bir "ok" ikonu şeklinde sayfanın sağ alt köşesinde gösteriliyorsa, bu bağlantıya ileri şeklinde bir metin etiketi de koyulmalıdır." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

7.3.3.1.4. " Engellilerin sayfanın ön ve arka planını rahatlıkla ayırt etmesi kolaylaştırılabilir."(<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

7.3.3.1.4.1. "Sayfa içindeki metin ya da bağlantılar, renkler kullanılarak birbirinden ayırt ediliyorsa, bu durumda renkleri görmekte sorun yaşayan insanlar için bunları ayıracak başka görsel araçlar da kullanılmalıdır." (Stokes et.al, 1996)

7.3.3.1.4.2. "Eğer bir sayfa açıldığında otomatik olarak 3 saniyeden daha uzun süren sesli bir şey çalıyor, bu çalan sesi durduracak ya da sistemin sesini kısmadan web'deki sesin miktarını kontrol edebilecek bir mekanizma bulunmalıdır." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.1.4.3. "Sayfada bulunan okunacak bağlantı, metin ve metin görüntüsüyle arka plan arasında renk kontrastı bulunmalıdır. Bu şekilde az gören kullanıcılar daha rahat bir algılama sağlayacaktır." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.1.4.4. Sayfada tam olarak görülemeyen metinler yardımcı bir teknoloji olmaksızın belli bir miktar büyütülebilmeli ya da küçültülebilmelidir.

7.3.3.2. Kullanılabilirlik : "Sayfanın içeriğinin rahatlıkla algılanabilmesi kadar sayfa içersinde istenilen yerlere rahatlıkla tıklayabilmek, sayfanın istenen bölümüne kolaylıkla erişebilmek, form alanlarını doldurabilmek gibi işlem yapabilme özgürlüğü de oldukça önem taşımaktadır." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.2.1. Tüm işlemlere klavye erişimi sağlanmalıdır.

7.3.3.2.1.1. "Web sayfasındaki tüm içerik klavye yardımıyla işlem yapılabilir durumda olmalıdır. Yani tıklanabilecek alanlara, bağlantılara ve form alanlarına klavye kullanılarak da erişilebilmelidir." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

7.3.3.2.2. Engellilere sayfa içeriğini rahatlıkla okuyabilecekleri yeterli zaman verilmelidir.

7.3.3.2.2.1. Zamanlama: "Bir sayfanın içeriği belli aralıklarla otomatik olarak güncelleniyorsa, ya da form doldurma gibi bir işlemi bitirmek için belli bir süre söz konusuysa, kullanıcıya bu zamanlamayı kapatabilme veya 10 katına kadar uzatabilme seçeneği verilmelidir." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

7.3.3.2.2.2. Duraklatabilme: Hareket eden, yanıp sönen, kayan ve otomatik güncellenen bilgiler kullanıcı tarafından duraklatılabilir.

7.3.3.2.2.3. "Kullanıcı herhangi bir form doldururken, süre aşımı nedeniyle işlemini tamamlayamayıp forma geri döndüğünde daha önce doldurmuş olduğu alanlardaki veriler kaybolmamalıdır. Engelli kullanıcılar çeşitli formları doldurmada daha yavaş davranabilmekte bu da o formu doldurmak için gerekli sürenin aşılmasına neden olmaktadır. Bu durum olup işlem tamamlanamadığında, kullanıcının daha önce doldurduğu verilerin kaybolmaması halinde yeniden bir zaman kaybı yaşanmayacaktır." (<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)

7.3.3.2.3. Web içeriği kullanıcıda hastalık nöbetlerine yol açmamalıdır. Araştırmalara göre sayfadaki flaşların saniyede 2'den daha fazla yanıp sönmeye dikkat eksikliği yaşayan insanların hastalanarak nöbet geçirmelerine neden olmuştur.

7.3.3.2.4. Engelli kullanıcıların sayfa içersinde rahatça dolaşmalarına, istedikleri bölüme rahatça gidebilmelerine ve tam olarak nerde olduklarını anlamalarına imkan veren düzenlemeler yapılmalıdır.

7.3.3.2.4.1. Tekrarlanan bölümleri atlayabilme: "Kullanıcı aynı sayfa içersinde farklı bağlantılara girdiğinde bu sayfalarda tekrar eden bölümleri atlayıp ana içeriğe kolayca erişebilmelidir. Örneğin, gazete okurken bir haber bağlantısına tıkladığında açılan sayfada, kullanıcı doğrudan klavye yardımıyla haberin başlığına gelebilmelidir. Bunu sağlamak için sayfanın hemen başına tekrarlanan bölümü atlayabilecek bir bağlantı koyulabilir. Sayfadaki bölümler doğru şekilde başlıklandırılabilir veya sayfa başına bölümlere doğrudan ulaşılacak aynı sayfa bağlantıları koyulabilir." (Stokes et.al, 1996)

7.3.3.2.4.2. Açıklayıcı sayfa başlıkları: Sayfalara koyulan başlıklar sayfanın içeriğini doğru şekilde açıklayabilecek şekilde olmalıdır. Örneğin bu belgenin başlığı Web erişilebilirliğidir.

7.3.3.2.4.3. Açıklayıcı Bağlantı Etiketleri: "Sayfa içersinde tıkladığımız bir bağlantının etiketi o bağlantıya tıklanıldığında girilecek sayfanın içeriğine uygun olmalıdır. Böylelikle yardımcı teknolojilerle sağlanan bağlantı listesi durumunda kullanıcı bağlantı adına bakarak bir sayfaya girip girmeyeceğine karar verebilir. Ayrıca bir noktada bağlantı adı olarak sadece "tıklayınız" gibi bir ibare kullanmak yerine örneğin, "web erişilebilirlik belgesini indirmek için tıklayınız." gibi açıklayıcı bir etiket kullanılmalıdır." (Stokes et.al, 1996)

7.3.3.2.4.4. Birden fazla yol: Bir sayfadaki içeriğe ulaşımında birden fazla yol kullanılması yararlı olacaktır. Örneğin, içeriğe ulaşmak için, bu bölüme bağlantı verme, içindekiler sayfası oluşturma ya da site haritası sağlama gibi seçenekler değerlendirilebilir.

7.3.3.2.4.5. Açıklayıcı etiket: Web sayfası içersinde yer alan, başlık, çerçeve ve tabloların etiketleri bu bölümlerin içeriği hakkında kullanıcıya bir fikir vermelidir.

7.3.3.2.4.6. Tablo erişilebilirliği: "Sayfa içersindeki tabloların sütun ve satır ilişkisi doğru ve mantıksal bir biçimde düzenlenmelidir. Tabloların başına summary="" kodu kullanılarak tablo içeriğinin bir özeti yapılmalıdır." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.2.4.7. Bölüm başlıkları: "Özellikle çok uzun belgelerde çeşitli bölümler, alt bölümler ve konular mevcutsa, bu bölümler hiyerarşik biçimde H1'den H6'ya kadar olan seviyelerde başlıklandırılmalıdır. Örneğin uzun bir makaledeki Ana bölüm başlıkları 1, alt bölüm başlıkları 2 ve bu bölümlerdeki konu başlıkları 3 seviyesinde başlıklandırılabilir." (Anaç, Candemir & Yenilmez, 2010)

7.3.3.3. Anlaşılabilirlik: Web sayfasının algılanması kadar içeriğinin ve kodlarının kullanıcı ve yardımcı teknolojiler tarafından anlaşılabilir olması da oldukça önemlidir.

7.3.3.3.1. Web sayfasının dili sayfa yazarı tarafından kodlarla belirtilmelidir. Ayrıca sayfa içersinde farklı dille yazılmış ana bölümler bulunuyorsa, bu bölümlerin dili de sayfa yazarı tarafından belirtilmelidir. Böylelikle, kullanıcı araçları sayfadaki dili web koduna bakarak anlar ve kullanıcıya buna göre gerekli sentetik sesi sunar.

7.3.3.3.2. Web sayfaları kullanıcının tahmin ettiği biçimde görünmeli ve işlem yapılmalıdır. Bir form doldurulurken ya da bir seçim düğmesi seçildiğinde sayfanın görünümünün kullanıcının kontrolü dışında beklemediği biçimde otomatik olarak değişime uğraması işlem yapmayı zorlaştırabilir.

7.3.3.3.3. Kullanıcıların herhangi bir form doldururken, yaptıkları hataların farkında olmalarını ve bunları nasıl düzeltebileceklerine ilişkin bir yardım mekanizması sağlanmalıdır. Özellikle Engelli kullanıcılar sayfanın tamamına tüm olarak hakim olamadıkları için daha çok hata yapma riskine sahiptir. Bir başvuru yaparken, bir rezervasyon yaparken ya da ödeme esnasında yapılan hatalar olumsuz sonuçlara neden olabilir. Bu nedenle form tamamlanmadan önce yapılan hataların tam olarak ne ve nerede olduğu ve nasıl düzeltebileceği kullanıcıya bildirilmelidir. Ayrıca kullanıcının doldurduğu formu tamamlamadan önce tekrar inceleyerek olası hatalarını düzeltebilmesi sağlanmalıdır.

7.3.3.4. Sağlık: Web içeriği yardımcı teknolojilerin de içinde bulunduğu kullanıcı araçları tarafından güvenilir şekilde yorumlanabilmelidir.

7.3.3.4.1. Yardımcı teknolojilerin de içinde bulunduğu bugün ve gelecekteki kullanıcı araçlarıyla uyumluluk en üst seviyeye çıkarılabilmelidir. Bu noktada web içeriğinin bugün belirlenmiş olan standartları kullanması ve bilinmeyen veya yardımcı teknolojilerin henüz yorumlayamadıkları geleneksel olmayan kodları kullanmamaları önemlidir.

7.3.3.4.1.1. İncelenebilirlik: Web sayfalarında kodların başlangıç ve bitişleri resmi kurallara göre doğru şekilde tanımlanmalıdır. Bir liste ya da başlık seviyesiyle ilgili bir kod açıldıysa bu mutlaka kapatılmalıdır. Ancak bu şekilde kullanıcı araçları sayfayı doğru şekilde inceleyerek kullanıcıya doğru bilgiyi verebilir.

7.3.3.4.1.2. İsim, Rol ve Değerler: Sayfadaki form alanları, çerçeveler ve tüm kullanıcı arayüzü bileşenlerinin isim, değer ve işlevleri kullanıcı araçlarının yorumlayabileceği ve değişiklikleri programatik olarak fark edebileceği şekilde standart biçimde sunulmalıdır.

7.4. KKTC Kamu ve Üniversite Siteleri Değerlendirme Yaklaşım Metodolojisi

KKTC'deki Kamu web siteleri WACG kılavuzu rehberliğinde aşağıdaki yöntemler kullanarak değerlendirilmiştir.

Yüzeysel hızlı değerlendirme; Genel prensipler doğrultusunda sayfa özelliklerine bakma..

Otomatik değerlendirme; Otomatik test araçlarıyla test etme

Derin irdeleme yöntemi (Uyum değerlendirmesi): WCAG kılavuz doğrultusunda inceleme

- Kullanıcı değerlendirmeleri

7.5. KKTC KAMU WEB Siteleri

7.5.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık Web Sitesi

www.kktcbasbakanlik.org

I. Web sitesine erişilebilirlikte en önemli sorunlar

1. Alan adı uzantısı problemi: ".org" alan adı uzantısı; sivil toplum kuruluşlarına verilen bir ad olduğu için KKTCBasbakanlik.org sitesine ziyaret eden engelli kişi, web sitesinin devlete ait bir site mi veya sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilmiş bir site mi olduğu konusunda anlam karmaşasına düşecektir.

2. Kurum adı ve logo problemi: Web sitesinde "kurum adı ve logo" görsel olarak siteye konulmuştur. Görsellerin, engelliler tarafından anlaşılması için; görsellerin adları anlaşılabilir olması ve görsellerin içeriği ile ilgili alternatif açıklamaların yapılması gerekiyor. Bu sitedeki görsellerin adları anlaşılır olmadığı gibi açıklamada girilmemiştir. Görme engelliler görselleri yok sayacağı için; web sitenin kuruma ait olup olmadığını bilemeyecektir.

3. Klavye erişiminin olmaması: görme engellilerin, web siteleri içerisinde dolaşımalarında 'mouse' kullanmadıkları için web rahatça dolaşmaları için sitelere klavye erişimi konulmalıdır. Bu sitede klavye erişimi tanımlanmadığından ve klavye erişimine uygun tasarlanmadığından dolayı görme engellilerin, site içinde dolaşmaları büyük problem olacağı gibi web sitesinin büyük bir bölümünü ziyaret edemeyeceklerdir.

4. Site haritasının olmaması : websitede site haritası tanımlanmadığı için görme engelli kişilerin sitede nelerin olduğu ve nasıl bulacağı konusunda bilgi sahibi olmadıklarından sitede dolaşmakta büyük zorluk çekecektir.

5.Site sayfa yeri olmaması: sitede hangi sayfada bulunduğunu belirten yeri, gösteren ifadeler yer almadığından dolayı görme engelli kişi, site içinde dolaşamayacağı için siteyi en kısa zamanda terk edecektir.

6. Görsel açıklaması yok: site içerisine konulan çok sayıda içeriğe ait alternatif açıklamalar girilmediği için görme engelliler, görselle ziyaretçilere ulaştırılan bilgiler konusunda bilgi sahibi olamayacaklardır.

II. WCAG kılavuzuna göre değerlendirme:

WCAG kılavuzunun 4 ilkesi altındaki yönergelerden 60 özelliğe bakılarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

İlke 1: Algılanabilirlik – Bilgi ve kullanıcı ara yüzü bileşenleri kişilerin algılayabileceği şekilde olmalı.

Erişilebilirlik açısından 12 özelliğe bakılmış ve 3-4 özellik konusuna yetersiz olsa da değinilmiş ancak web sitesinin görme engelliler konusunda algılanabilirliğini oluşturan çok sayıda yönerge maddeleri uygulanamamıştır.

İlke 2: Kullanılabilirlik – Kullanıcı ara yüzü bileşenleri ve navigasyon kullanılabilir olmalı.

Bu başlık altındaki yönergeler göre site incelendiğinde bu ilke altındaki yönergelere hiç değinilmemiştir.

İlke 3: Anlaşılabilirlik – Kullanıcı ara yüzünün işlemleri ve bilgileri anlaşılabilir olmalı.

Bu başlık altındaki yönergeler göre site incelendiğinde bu ilke altındaki yönergelere hiç değinilmemiştir.

İlke 4: Sağlık - İçerik yardımcı teknolojilerde dahil olmak üzere, birçok kullanıcı yazılımı tarafından algılanabilecek derecede sağlıklı olmalı.

Özellikle web standartları açısından bakılan bu seçenekte, web sitesinin bu standartlara göz önüne alınarak geliştirilmediği için web sitesi yeterlilik açısından çok zayıftır.

W3C sitesinin referans verdiği otomatik araçlarla kısmı olarak yapılan WCAG testi sonucu aşağıdaki konularda 211 adet potansiyel problem bulunmuştur:

- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış
- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı
- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil
- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascriptler yalnız kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor

- Flaşlarda titreşimler var..
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz
- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

7.5.2. KKTC E- DEVLET Sitesi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık altında bulunan e-devlet sitesi

e devlet.gov.ct.tr

I. Web sitesine erişilebilirlikte en önemli sorunlar

1. Güvenli kodu uyumsuzluğu: E-Devlet sitesindeki hizmetlerden faydalanılması açısından siteye üyelikle girilmesi gerekiyor. Ancak, Güvenlik kodu girişi, görme engelliler için uygun olmadığından bu aşamayı geçemeyeceklerdir. Bu aşama geçilemeyince hizmetlerde faydalanamayacaklardır.

2. İletişim sayfasındaki "iletişim formu"nda bulunan "güvenlik kodu" görme engellilere uygun olmadığı için, form doldurulsa da gönderilme yapılmayacaktır.
3. Kurum adı ve logo problemi: Web sitesinde "kurum adı ve logo" görsel olarak siteye konulmuştur. Görsellerin, engelliler tarafından anlaşılması için; görsellerin adları anlaşılabilir olması ve görsellerin içeriği ile ilgili alternatif açıklamaların yapılması gerekiyor. Bu sitedeki görsellerin adları anlaşılır olmadığı gibi açıklamada girilmemiştir. Görme engelliler görselleri yok sayacağı için; web sitenin kuruma ait olup olmadığını bilemeyecektir.
4. Klavye erişiminin olmaması: görme engellilerin, web siteleri içerisinde dolaşımalarında "mouse" kullanamadıkları için web rahatça dolaşmaları için sitelere klavye erişimi konulmalıdır. Bu sitede klavye erişimi tanımlanmadığından ve klavye erişimine uygun tasarlanmadığından dolayı görme engellilerin, site içinde dolaşmaları büyük problem olacağı gibi web sitesinin büyük bir bölümünü ziyaret edemeyeceklerdir.
5. Site haritasının olmaması: web sitesinde site haritası tanımlanmadığı için görme engelli kişilerin sitede nelerin olduğu ve nasıl bulacağı konusunda bilgi sahibi olmadıklarından sitede dolaşmakta büyük zorluk çekecektir.
6. Site sayfa yeri olamaması: sitede hangi sayfada bulunulduğunu belirten yeri, gösteren ifadeler yer almadığından dolayı görme engelli kişi, site içinde dolaşamayacağı için siteyi en kısa zamanda terk edecektir.
7. Görsel açıklaması yok: site içerisine konulan çok sayıda içeriğe ait alternatif açıklamalar girilmediği için görme engelliler, görselle ziyaretçilere ulaştırılan bilgiler konusunda bilgi sahibi olamayacaklardır.
8. Renk kontrast problemi: Renk kontrastlarında birçok yerde problemler olduğundan, renk körü olanlar; site içeriklerini okurken büyük problemler yaşayacaklardır.

II. WCAG kılavuzu çerçevesinde yapılan yaklaşık 60 özellik sonuçları

İlke 1: Algılanabilirlik – Bilgi ve kullanıcı ara yüzü bileşenleri kişilerin algılayabileceği şekilde olmalı.

Erişilebilirlik açısından 12 özelliğe bakılmış ve 3-4 özelliği alt seviyede karşılamakla birlikte diğer olması gereken özellikler hiç görülmemiştir.

İlke 2: Kullanılabilirlik – Kullanıcı ara yüzü bileşenleri ve navigasyon kullanılabilir olmalı.

Bu başlık altındaki yönergeler göre site incelendiğinde bu ilke altındaki yönergelere hiç değinilmemiştir.

İlke 3: Anlaşılabilirlik – Kullanıcı ara yüzünün işlemleri ve bilgileri anlaşılabilir olmalı.

Bu başlık altındaki yönergeler göre site incelendiğinde bu ilke altındaki yönergelere hiç değinilmemiştir.

İlke 4: Sağlık - İçerik yardımcı teknolojilerde dahil olmak üzere, birçok kullanıcı yazılımı tarafından algılanabilecek derecede sağlıklı olmalı.

Özellikle web standartları açısından bakılan bu seçenekte, web sitesinin bu standartlara hiç uymadığı gözlenmiştir.

Otomatik araçlarla WCAG Testi:

104 adet potansiyel problem bulmuştur.

- Renk kontrastları
- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış
- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı
- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil
- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascriptler yalnız kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor
- Flaşlarda titreşimler var..
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz
- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

7.5.3. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Web Sitesi

<http://bedk.gov.ct.tr/>

I. Web sitesine erişilebilirlikte en önemli sorunlar

1. Kurum adı ve logo problemi: Web sitesinde "kurum adı ve logo" görsel olarak siteye konulmuştur. Görsellerin, engelliler tarafından anlaşılması için; görsellerin adları anlaşılabilir olması ve görsellerin içeriği ile ilgili alternatif açıklamaların yapılması gerekiyor. Bu sitedeki görsellerin adları anlaşılır olmadığı gibi açıklamada girilmemiştir. Görme engelliler görselleri yok sayacağı için; web sitenin kuruma ait olup olmadığını bilemeyecektir.
2. Klavye erişiminin olmaması: görme engellilerin, web siteleri içerisinde dolaşımalarında "mouse" kullanamadıkları için web rahatça dolaşmaları için sitelere klavye erişimi konulmalıdır. Bu sitede klavye erişimi tanımlanmadığından ve klavye erişimine uygun tasarlanmadığından dolayı görme engellilerin, site içinde dolaşmaları büyük problem olacağı gibi web sitesinin büyük bir bölümünü ziyaret edemeyeceklerdir.
3. İletişim sayfasındaki "iletişim formu"nda bulunan "güvenlik kodu" görme engellilere uygun olmadığı için, form doldurulsa da gönderilme yapılmayacaktır.
4. Site haritasının olmaması : websitede site haritası tanımlanmadığı için görme engelli kişilerin sitede nelerin olduğu ve nasıl bulacağı konusunda bilgi sahibi olmadıklarından sitede dolaşmakta büyük zorluk çekecektir.
7. Görsel açıklaması yok: site içerisine konulan çok sayıda içeriğe ait alternatif açıklamalar girilmediği için görme engelliler, görselle ziyaretçilere ulaştırılan bilgiler konusunda bilgi sahibi olamayacaklardır.

II. WCAG kılavuzu çerçevesinde yapılan yaklaşık 60 özellik sonuçları

İlke 1: Algılanabilirlik – Bilgi ve kullanıcı ara yüzü bileşenleri kişilerin algılayabileceği şekilde olmalı.

Erişilebilirlik açısından 12 özelliğe bakılmış ve 3-4 özelliği alt seviyede karşılamakla birlikte diğer olması gereken özellikler hiç görülmemiştir.

İlke 2: Kullanılabilirlik – Kullanıcı ara yüzü bileşenleri ve navigasyon kullanılabilir olmalı.

Bu başlık altındaki yönergeler göre site incelendiğinde bu ilke altındaki yönergelere hiç değinilmemiştir.

İlke 3: Anlaşılabilirlik – Kullanıcı ara yüzünün işlemleri ve bilgileri anlaşılabilir olmalı.

Bu başlık altındaki yönergeler göre site incelendiğinde bu ilke altındaki yönergelere hiç değinilmemiştir.

İlke 4: Sağlık - İçerik yardımcı teknolojilerde dahil olmak üzere, birçok kullanıcı yazılımı tarafından algılanabilecek derecede sağlıklı olmalı.

Özellikle web standartları açısından bakılan bu seçenekte, web sitesinin bu standartlara hiç uymadığı gözlenmiştir.

Otomatik araçlarla WCAG Testi:

112 adet potansiyel problem bulunmuştur.

- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış
- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı
- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil

- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascriptler yalnız kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor
- Flaşlarda titreşimler var..
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz
- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

7.5.4. KKTC Elektrik Kurumu

<http://www.kibtek.com/>

I. Web sitesine erişilebilirlikte en önemli sorunlar

1. Kurum adı ve logo problemi: Web sitesinde "kurum adı ve logo" görsel olarak siteye konulmuştur. Görsellerin, engelliler tarafından anlaşılması için; görsellerin adları anlaşılabilir olması ve görsellerin içeriği ile ilgili alternatif açıklamaların yapılması gerekiyor. Bu sitedeki görsellerin adları anlaşılır olmadığı gibi açıklamada girilmemiştir. Görme engelliler görselleri yok sayacağı için; web sitenin kuruma ait olup olmadığını bilemeyecektir.

2. Klavye erişiminin olmaması: görme engellilerin, web siteleri içerisinde dolaşımalarında "mouse" kullanamadıkları için web rahatça dolaşmaları için sitelere klavye erişimi konulmalıdır. Bu sitede klavye erişimi tanımlanmadığından ve klavye erişimine uygun tasarlanmadığından dolayı görme engellilerin, site içinde dolaşmaları büyük problem olacağı gibi web sitesinin büyük bir bölümünü ziyaret edemeyeceklerdir.

3. İletişim sayfasındaki "iletişim formu"nda bulunan "güvenlik kodu" görme engellilere uygun olmadığı için, form doldurulsa da gönderilme yapılmayacaktır.

4. Görsel açıklaması yok: site içerisine konulan çok sayıda içeriğe ait alternatif açıklamalar girilmediği için görme engelliler, görselle ziyaretçilere ulaştırılan bilgiler konusunda bilgi sahibi olamayacaklardır.

5. Site içerisinde bazı linklere basınca sayfalar hata veriyor. (Duyurular, e-posta gönderimi vs)

Otomatik araçlarla WCAG Testi:

261 adet problem bulmuştur.

- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış
- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı
- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil

- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascriptler yalnız kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor
- Flaşlarda titreşimler var
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz
- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

7. 5.5 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Posta Dairesi

<http://www.posta.gov.ct.tr/>

I. Web sitesine erişilebilirlikte en önemli sorunlar

1. Kurum adı ve logo problemi: Web sitesinde "kurum adı ve logo" görsel olarak siteye konulmuştur. Görsellerin, engelliler tarafından anlaşılması için; görsellerin adları anlaşılabilir olması ve görsellerin içeriği ile ilgili alternatif açıklamaların yapılması gerekiyor. Bu sitedeki görsellerin adları anlaşılır olmadığı gibi açıklamada girilmemiştir. Görme engelliler görselleri yok sayacağı için; web sitenin kuruma ait olup olmadığını bilemeyecektir.
2. Klavye erişiminin olmaması: görme engellilerin, web siteleri içerisinde dolaşımalarında "mouse" kullanamadıkları için web rahatça dolaşmaları için sitelere klavye erişimi konulmalıdır. Bu sitede klavye erişimi tanımlanmadığından ve klavye erişimine uygun tasarlanmadığından dolayı görme engellilerin, site içinde dolaşımaları büyük problem olacağı gibi web sitesinin büyük bir bölümünü ziyaret edemeyeceklerdir.
3. Giriş sayfasındaki "güvenlik kodu" görme engellilere uygun olmadığı için, siteye üye olarak giriş yapılarak ulaşılan sayfalardan faydalanılmayacaktır.
4. Site haritasının olmaması : websitede site haritası tanımlanmadığı için görme engelli kişilerin sitede nelerin olduğu ve nasıl bulacağı konusunda bilgi sahibi olmadıklarından sitede dolaşmakta büyük zorluk çekecektir.
7. Görsel açıklaması yok: site içerisine konulan çok sayıda içeriğe ait alternatif açıklamalar girilmediği için görme engelliler, görselle ziyaretçilere ulaştırılan bilgiler konusunda bilgi sahibi olamayacaklardır.

Otomatik araçlarla WCAG Testi: 183 adet problem bulmuştur.

- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış
- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı

- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil
- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascrptler yalnız kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor
- Flaşlarda titreşimler var..
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz
- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

7.5.6. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ TELEKOM DAİRESİ

<http://telekom.gov.ct.tr/>

I. Web sitesine erişilebilirlikte en önemli sorunlar

1. Kurum adı ve logo problemi: Web sitesinde "kurum adı ve logo" görsel olarak siteye konulmuştur. Görsellerin, engelliler tarafından anlaşılması için; görsellerin adları anlaşılabilir olması ve görsellerin içeriği ile ilgili alternatif açıklamaların yapılması gerekiyor. Bu sitedeki görsellerin adları anlaşılır olmadığı gibi açıklamada girilmemiştir. Görme engelliler görselleri yok sayacağı için; web sitenin kuruma ait olup olmadığını bilemeyecektir.
2. Klavye erişiminin olmaması: görme engellilerin, web siteleri içerisinde dolaşımalarında "mouse" kullanamadıkları için web rahatça dolaşmaları için sitelere klavye erişimi konulmalıdır. Bu sitede klavye erişimi tanımlanmadığından ve klavye erişimine uygun tasarlanmadığından dolayı görme engellilerin, site içinde dolaşmaları büyük problem olacağı gibi web sitesinin büyük bölümünü ziyaret edemeyeceklerdir.
3. Giriş sayfasındaki "güvenlik kodu" görme engellilere uygun olmadığı için, siteye üye olarak giriş yapılarak ulaşılan sayfalardan faydalanılmayacaktır.
4. Görsel açıklaması yok: site içerisine konulan çok sayıda içeriğe ait alternatif açıklamalar girilmediği için görme engelliler, görselle ziyaretçilere ulaştırılan bilgiler konusunda bilgi sahibi olamayacaklardır.
5. Sitenin ana sayfada teknik problemler var.
6. Ana sayfada "English" kısmı çalışmıyor.

Otomatik araçlarla WCAG Testi: 124 adet problem bulmuştur.

- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış

- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı
- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil
- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascrİpler yalnız kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor
- Flaşlarda titreşimler var..
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz
- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

7.5.7. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ MAHKEMELER

<http://www.mahkemeler.net/>

I. Web sitesine erişilebilirlikte en önemli sorunlar

1. Kurum adı ve logo problemi: Web sitesinde "kurum adı ve logo" görsel olarak siteye konulmuştur. Görsellerin, engelliler tarafından anlaşılması için; görsellerin adları anlaşılabilir olması ve görsellerin içeriği ile ilgili alternatif açıklamaların yapılması gerekiyor. Bu sitedeki görsellerin adları anlaşılır olmadığı gibi açıklamada girilmemiştir. Görme engelliler görselleri yok sayacağı için; web sitenin kuruma ait olup olmadığını bilemeyecektir.
2. Klavye erişiminin olmaması: görme engellilerin, web siteleri içerisinde dolaşımalarında "mouse" kullanamadıkları için web'te rahatça dolaşmaları için sitelere klavye erişimi konulmalıdır. Bu sitede klavye erişimi tanımlanmadığından ve klavye erişimine uygun tasarlanmadığından dolayı görme engellilerin, site içinde dolaşmaları büyük problem olacağı gibi web sitesinin büyük bir bölümünü ziyaret edemeyeceklerdir.
3. Giriş sayfasındaki "güvenlik kodu" görme engellilere uygun olmadığı için, siteye üye olarak giriş yapılarak ulaşılan sayfalardan faydalanılmayacaktır.
4. Görsel açıklaması yok: site içerisine konulan çok sayıda içeriğe ait alternatif açıklamalar girilmediği için görme engelliler, görselle ziyaretçilere ulaştırılan bilgiler konusunda bilgi sahibi olamayacaklardır.
5. Sorgulama ve giriş ekranlarında tablolar kullanılmış, tablolarda resimler ve açıklamalar olmadığı için görme engellilerin, ne için sorgulama yapacaklarını bilemeyeceklerdir.

Otomatik araçlarla WCAG Testi: 358 adet problem bulmuştur.

- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış
- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı
- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil
- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascriptler yalnız kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor
- Flaşlarda titreşimler var..
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz
- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

7. 6. KKTC ÜNİVERSİTELER & WEB SİTE ADRESLERİ

Otomatik araçlarla WCAG Testi yapılarak aşağıdaki konularda tablodaki sayıda problem olmuştur.

- Adet image text boş değil ancak tekstler uygun şekilde tanımlanmamış
- Görsel adıyla açıklama bilgisi aynı
- İmage başlık bilgileriyle image dekoratif değil
- Tablolarda işaretleme bilgileri atlanmış
- İşaretlemeler uygun değil
- Check box kapanış pozisyonları uygun değil
- Radio butonlar uygun değil
- Tabloların giriş elementlerine ihtiyaç var
- Bazı giriş ifadelerinde sadece renk kullanılmış
- Javascriptler yanlış kullanılmış
- Script ekranları klavye ile erişim sağlanmıyor
- Flaşlarda titreşimler var..
- Link renkleri ve link açıklamalarında tanımlar yetersiz

- Site haritaları yok
- H1, H2 başlıkları tanımlanmamış
- Navigasyonlarda problem var.

Üniversite ve Websitesi	Otomatik Araçlarla Test Sonucu Web Erişilebilirliği Problem Sayısı
1	627 Problem
2	610
3	223
4	963
5	333
6	752
7	621
8	334
9	377
10	361

7.7 Sonuç

Yapılan testler sonucunda KKTC Kamu Web sitelerinin, geliştirilirken ve içerik girilirken görme engelliler hemen hemen hiç düşünülmemiş olduğunu gördük. Özellikle son yıllarda KKTC'de "Engelsiz Bilişim" çalışmaları konusuna Cumhurbaşkanlığı düzeyinde destek verilmesi sevindirici olmakla beraber KKTC'nin eğitim adası olma yolunda "web erişilebilirlik" konularının da önemli yer tutacağını düşünüyoruz.

Web erişilebilirlik testi, Web Erişilebilirlik Kriterlerine Uygunluktaki 4 Temel İlke (Algılanabilirlik, Kullanılabilirlik, Anlaşılabilirlik, Sağlamlık) göz önüne alınarak yapılmıştır. Bu anlamda temel problemler, raporda detaylı olarak yer almıştır.

KKTC KAMU WEB Sitelerine yönelik W3C sitesinin referans verdiği otomatik araçlarla kısmı olarak yapılan WCAG testi sonuçlarıysa aşağıdaki gibidir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık Web Sitesi, 211 adet potansiyel problem bulunmuştur.

KKTC E- DEVLET Sitesi, 104 adet potansiyel problem bulunmuştur.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Web Sitesi, 112 adet potansiyel problem bulunmuştur.

KKTC Elektrik Kurumu, 261 adet problem bulunmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Posta Dairesi, 183 adet problem bulunmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Telekom Dairesi, 124 adet problem bulunmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mahkemeler, 358 adet problem bulunmuştur.

Bu analiz çerçevesinde, tüm kurumların hassasiyet göstermesi için dernek ve kuruluşlar tarafından bu konuya ilişkin talebin gerçekleştirilmesi

8. Dijital iletişim platformu

- İletişim Platform Modelinin oluşturulması (Bu platformun oluşturulmasında BTK ve Bilişim Derneğinin desteğinin alınması)

9. Master Planında dikkat edilmesi gereken öneriler

- Aile eğitimi programlarının artırılması
- Teknoloji destekli sunum ve görsellerle farkındalığın artırılması
- Zihinsel engelli bireylerin öğretiminin desteklenmesi için program yazılımının geliştirilmesi
- İşitme ve konuşma engelli bireylerin toplumda anlaşılabilmesi ve yaşam kolaylığına erişebilmeleri için işaret dili eğitimlerinin kamu ve özel sektörde yaygınlaştırılması
- Medyanın farkındalığı artırıcı rol oynarken acıma ve deşifre etmeden çok katılımcılığı ve eşitliği sağlaması
- Yükseköğretim uygulamalarında engelsiz kampüs kriterlerine uyum sağlanması

- Engelsiz yaşam evi projesinin hayata geçirilmesi
- Üstün zekâlı bireylerin de öğrenme şartlarının yaratılmasında araştırma ve projelerin geliştirilmesi
- Eğitim fakültelerinde yüksek lisans ve doktora çalışmalarında toplumsal sorumluluk boyutunu da kapsayan çalışmaların düşünülmesi ve yapılan çalışmaların proje olarak ilgili bakanlıklara sunulması, desteklenmesi
- Özel eğitim merkezlerinde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin dikkate alınması
- Engellilerin yasal ve hukuksal haklarının ülkemiz şartlarında da dikkate alınması
- Sanatın bir sosyal paylaşım ve eşitlik alanı olarak kullanılması, başarı performansı olarak ortaya çıkarılması
- Derneklerin ve sivil toplum örgütlerinin işbirliğinin artırılması
- Fiziksel altyapının ve yapılandırmanın tüzük ve yasalara bağlı olarak engellilerin yaşamını kolaylaştırıcı nitelikte gerçekleştirilmesi
- Her kurum ve kuruluşta hizmet amacına yönelik koordinasyon merkezlerinin oluşturulması
- Üretilen projelere ilgili bakanlıkların destek sağlaması ve uygulanması
- Öğretimde her kademedeki müfredatlara engelli farkındalığının yerleştirilmesi, seminerler düzenlenmesi
- Envanter çalışması yapılarak hedef kitlenin tespitinin yapılması
- İlgili bakanlıkların çalışmalarına uzman ekibin katkı sağlanması engelsiz toplum için tüm paydaşların işbirliğinin sağlanması
- Yükseköğretimde kalite çalışmaları çerçevesinde konunun vizyon, misyon ve eylem planında yer alması

Örnek projelerin, başarılı çalışmaların bir çatı altında toplanması ve paylaşılması

FAALİYETLER

Projede engellilerin hayatlarını her alanda kolaylaştıracak ve onları teknoloji ve bilişim ile buluşturarak hayatlarına olumlu katkılar sağlamak amacı adına yapılacak olan faaliyetler ana tema olarak düşünülüp planlanmıştır. Ancak bu faaliyetler süreç içerisinde çeşitli araştırmalar ve incelemelerin sonuçlarına paralel olarak geliştirilip düzenlenebileceklerdir. Bu faaliyetlerin neler olduğu aşağıda sırası ile belirtilmiştir.

1: Konu ile ilgili olan açıkların tespitleri yapmak ve uygulama alanlarını belirlemek.

Kıbrıs adasında engelsiz bir teknoloji ağı oluşturmak adına ilk olarak eğitim kurumlarında engelsiz teknolojinin gelişimi için eğitim düzenlemeleri ve planları oluşturulacaktır. Bu planlar ihtiyaçlar ve açıklar tespit edilerek düzenlenecektir. Daha sonra Kıbrıs'ta engelliler için teknolojik alanda bulunan eksikliklerini gidermek adına teknoloji seminerleri ve konferansları düzenlenerek açıkların ve üzerinde çalışılacak olan eksikliklerin alanında uzman olan eğitimciler, yazılımcılar, mühendisler, sosyal bilimciler ve diğer tüm paydaşlar ile birlikte belirlenerek bir yol planının oluşturulması sağlanacaktır. Buralarda ele alınacak konu yalnızca eğitim ve sosyal alanda değil, sağlık, turizm, seyahat, eğlence ve hayatın içinde bulunduğu tüm alanları da içine alacaktır.

2: Web erişilebilirlik kavramının tanıtılıp yaygınlaştırılması.

Web erişilebilirlik konusu engellilerin hayata teknoloji ve bilişim sistemlerini kullanarak daha kaliteli şekilde bağlanabilmelerine büyük katkıyı sağlamaktadır. Web erişilebilirliğin literatürdeki anlamına da baktığımız zaman web sayfalarının engelli kişiler tarafından da kullanılabilmesi anlamına geldiğini görebilmekteyiz. (Karadağ, 2015).

Erişilebilirlik kalitesinin düşük olduğu veya zor olduğu teknoloji sistemlerinin kullanılması engelliler adına işlerin daha da zor bir hal alması demektir. Engellilerin teknoloji kullanmasının tek başına yeterli olmayacağı bununla birlikte onlar için erişimi kolay ve her şarta uygun şekilde tasarımların yapılması gerekmektedir. Avrupa'da W3C tarafından geliştirilen ve ana hedefi engellileri teknoloji ile buluşturmaya olan, Web İçeriği Erişilebilirlik Kılavuzu (WCAG) 2.0 engelli bireyler için, Web içeriğinin nasıl daha fazla erişilebilir olacağını anlatır. Burada belirtilen erişilebilirlik geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Bizimde yapacağımız çalışmalarda bakış açımız geniş bir şekilde tutulacak ve hazırlanan teknolojik alt yapı görme, işitme, renk körlüğü, fiziksel, konuşma, algılama, dil ve nörolojik olabilecek bütün engelleri aşmak için yardımcı olmaya çalışacaktır.

Web erişilebilirlik kavramının daha çok kişi tarafından bilinmesini sağlamak amacı ile çeşitli seminerler ve farkındalığı arttırmak için görsel ve yazılı medya yardımı ile çalışmalar yapılacaktır. Yazılım ile uğraşan bireylerin bu konu hakkında daha fazla farkındalığa sahip olması oluşturulacak olan veya geliştirilecek olan web sayfalarının engelli bireylerin kullanımı için daha uygun ve kolay bir yapıda olacaktır.

Tanıtların yanında web erişilebilirliğinin yaygınlaşması ve web tasarımları için ekstra bir özellik yerine olması gereken özellikler arasında yer alması için eğitim programları uygulanacaktır. Bu eğitim programlarına ek olarak eğitim, yazılım, bilgisayar ve mühendislik dalları ile ortaklaşa çalışarak eğitim kurumlarının eğitim programlarının içerisinde web erişilebilirlik dersini daha fazla yer alması için eğitim kurumları ile belirli bir program ve plan çerçevesinde eğitim programları uygulamaya konulacaktır.

3: Engellileri teknoloji ile birleştirme noktasına görev alacak personelin eğitimi

Bu alanda görev alacak ve çalışacak olan bireyler için sırası ile aşağıdaki eğitim başlıkları altında eğitimler verilecektir;

a) Engelli farkındalık eğitimi;

Engelli bireylerin hayatın her alanında diğer bireyler tarafından fark edilmesi ve bir takım projeler planlar, gelişmeler ve yeni yatırımlar yapılırken onlarında unutulmaması gerekmektedir. Bu farkındalık yalnızca onları görmek ve bilmekle sınırlı kalmamalıdır. Bu farkındalık hayatın her alanında örneğin bir eğitim kurumunda, turizm sektöründe, ticaretle, adalette ve daha bir çok alanda olmalıdır.

Engelli bireylerin ulusal alanda haklarının korunması ve farkındalıklarını artmasındaki etkenlerden en önemlilerinden biride engelli haklarına ilişkin birleşmiş milletler sözleşmesidir. Sözleşme, “Engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onuruna saygıyı” güçlendirmeyi amaçlamakta, taraf devletlere genel yükümlülüklerinin yanı sıra başta ayrımcılık yasağı olmak üzere, adalete erişim gibi alanlarda ayrıntılı yükümlülükler getirmektedir (Ertürk, vd, 2014).

Engellilerin farkında olmadan onlara gereken seviyede ve kalitede yardım sağlayabilmek mümkün olmayacaktır. İlk önce onların her alanda ne tür zorluklar çektiğini anlamak bilmek ve görmek gereklidir. Onların bu zorluklarının farkına varmak onları anlamının en temel yollarından biridir. Bu zorlukların farkına varmak engellileri daha fazla görmemizi ve onun yanında onlara yarattığımız engelleri daha fazla görmemizi sağlayacaktır. Ancak engelli bireylerin farkındalığını kazandığımız zaman kendi alanımızda yapacağımız çalışmalarda daha kaliteli daha geniş hizmet sağlayan projeler ortaya çıkarabileceğiz.

b) Teknoloji eğitimi;

Engelli bireyleri topluma daha fazla katmak ve onlar için hayatın her alanını kolaylaştırmak istiyorsak bunu teknoloji ile birlikte yapmamız gerekecektir. Bu süreç içerisinde teknolojik gelişimleri kullanmanın yanında onlara kendi bulunduğumuz ülkemize uygun olarak güncellemeler ve geliştirmeler yapmalıyız. Gerek eğitim kurumları gerek devlet kurumları gerekse özel hayatın her alanında engelli bireylerin işlerini teknoloji ile daha rahat ve tek başlarına yapabilecekleri bir sistem oluşturmak onları teknoloji ile buluşturabilme açısından önemlidir. Kullanacakları teknolojik ekipman veya program onlar için gerekli olan özel ihtiyaçlara göre dizayn edilip tasarlanmalıdır. Bu sayede onların için zor olan bir hayatı daha kolay bir şekilde sokup aynı zamanda da teknolojiyi sevmelerini sağlayabilelim.

Tabii ki bu teknoloji yalnızca engelli bireylerin işleri için değil aynı zamanda seyahat edebilmeleri, sosyalleşmeleri, sağlıkları, eğlenceleri gibi hayatın her alanında olacak şekilde geliştirilmelidir. Engeli her ne olursa olsun her bireyin diğer bireyler kadar özgür ve rahat yaşamaya hakkı vardır. Bu engelleri onlara en az şekilde hissettirecek belki de toplum içerisinde buldukları zaman unutturacak olan teknolojiyi yakalamamız veya bulunan teknolojiyi onlara sevdirebileceğimiz kullanmalarına katkı sağlayabileceğimiz bir zemin hazırlamalıyız.

Bu eğitimlerde engelli bireylere yardımcı olacak olan öğretim elamanlarının seçimi ve eğitimi de önemli bir noktadır. Engelli bireylerin teknoloji ile buluşmalarının sağlanacağı bu noktada onların ihtiyacı olan yardımı sağlayabilecek nitelikte olan kişilerin süreç içerisinde görev almaları önem taşımaktadır. Bu bireylerin teknoloji konusundaki bilgi ve becerilerinin yanında yenilikçi fikirlerinin olması ve engelli bireyler ile vakit geçirdikçe onlarla birlikte ileriye dönük yeni projeler geliştirebilecek niteliğe sahip olması da süreç için her anlamda olumlu olacaktır.

c) Plan ve uyguma süreçleri için eğitim

Bulduğumuz ortamda örgütler bir çok farklı nedenlerden kaynaklı olarak farklı çeşitlerde plan yapmaktadırlar. Örgütleri plan yapmaya yönlendiren esas nedenlerden biride varlıklarını devamlı kılabilme, sürdürülebilirlik ve istenilen hedeflere ulaşabilmektir. Bu sebeplerden dolayı planlama, hedeflere ulaşmak için örgütlerin ayrılmaz bir parçası olmuştur. İstedığı amaçlara en iyi ve sağlam şekilde ulaşabilmek adına her örgüt plan yapmak zorundadır (Gürer, 2006).

Tüm bu süreç içerisinde plan ve programı yöneten bir çalışma takımı bulunması gerekmektedir. Bu takımda plan ve programlama süreçleri hakkında eğitim almış bilgili ve deneyimli kişilerinde bulunması süreç için hayati önem taşımaktadır. Bu ana takım haricinde işlerin belirli bir düzende ve istenilen şekilde ilerleyebilmesi adına süreç içerisinde görev alacak tüm bireylerin plan ve uygulama süreçleri için eğitilmesi ve gerekli nitelikleri kazandırılması gerekmektedir.

Bu planlama ve uygulama süreci içerisinde engellilerin topluma kazandırılması sürecinde görev alacak tüm bireylerin katılması önem taşımaktadır. Farklı çalışma alanlarından fikirlerin ve farklı bakış açılarından doğacak olan ürünlerin bir araya getirilip ortaya yeni ve özgün fikirlerin çıkması süreç için olumlu katkılar sağlayacaktır. Bu fikirlerin hayta geçirilmesi ve uygulanması sırasında tüm katılımcılar ile birlikte stratejik olarak planlar yapmak büyük önem taşımaktadır. Stratejik planlama, bir örgütte yer alan kişilerin ve örgütün üst çalışma takımının tam desteğini içeren sonuç almaya odaklı gösterilen gayretin bütünüdür (Demir ve Yılmaz, 2010).

4: Yeni yapılacak olan kamu veya özel sivil kullanıma açık olan yerlerin gerekli fiziksel kriterler, şartlar ve düzenlemeleri içeren taslak oluşturmak.

Bu taslağı oluşturma süreci içerisinde kamu ve özel olacak şekilde ülkede bulunan tüm paydaşlar ile ortak bir şekilde çalışıp en verimli olacak olan planlar oluşturulmalıdır. Bu planlar içerisinde tüm paydaşların hem fikir olması ve her alandan gelecek olan bireylerin kendi alanlarından olumlu olacak bir katkıda bulunmaları önemlidir. Ülkede bulunan engelli bireylerin gerek caddelerde ilerlemesi gerekse binalarda rahatça hareket edebilmesi için uygun fiziksel koşulların yanında teknolojik desteğinde sağlanması gerekmektedir. Bu taslağın geliştirilmesi ve teknoloji ile birlikte ilerletilmesi hem ülke içerisinde engelli vatandaşların rahatı hem de ülkemize turist veya öğrenci olarak gelen engelli bireyler için hayati bir önem taşımaktadır. Teknoloji ile bütünleştirilen ve uygulanan projelerde hayati kolaylaştırmanın yanında enerji ve güç tasarrufunun da sağlanması önemli teknolojinin hayata entegre edilmesi noktasında önemli bir yer almaktadır. Bu bağlamda oluşturulacak bu taslak hayatın her alanına teknoloji ile birlikte engellileri adapte edebilmek ve onlar için hayati daha yaşanabilir kılmak adına önemli bir adım olacaktır.

Ortaya çıkarılacak olan taslak plan çerçevesinde gerekli yasal düzenlemelerde yapılarak, belediyelerin, bakanlıkların ve diğer devlet organlarının bu taslak çerçevesinde kendi alanları içerisinde bulunan taşıma, iletişim ve günlük hayat işlerini kolaylaştıracak uygulamaları yapmaları teşvik edilmelidir. Bunların yanında özel kurum ve kuruluşlar turizm, taşımacılık, eğitim, sağlık ve diğer gerekli alanlarda bu taslak çerçevesinde kendilerini yenilemeye ve geliştirmeye çalışmaları teşvik edilmelidir.

5: Engellilerin okulla buluşmasını sağlamak

Engellilerin okulla buluşmasını sağlamak amacı ile en temelde ailelerin ve toplumun engelli eğitimi hakkında bilinç kazanması için tanıtım ve eğitim programı içeren yazılı ve görsel basın destekli reklam kampanyaları ve sanal ortamda daha fazla kitleye ulaşabilmek adına kampanyalar yapılacaktır. Bu kampanyaların yanında hangi engelle hayata başlamış olursa olsun her engelli bireyin eğitim alabilmesi için gerekli nitelikte öğretmenlerin yetiştirilebilmesi için öğretmenlik eğitimi veren kurumlarda eğitim programları içerisinde engelli bireyler için özel eğitim programlarının artırılarak daha fazla yer almasını sağlamak adına müfredatların geliştirilmesi düşünülmektedir.

Engellilerin eğitim ile buluşmasında nitelikli öğretmen ve uygun eğitim programlarının yanında bir diğer önemli nokta olan ulaşım ve eğitim öğretim yapılan eğitim kurumlarındaki imkanlarındaki düzenlenmesi gerekmektedir. Ulaşım konusunda gerek küçük yaşlarda gerekse büyük yaşlarda bulunan engelli bireylerin okula ulaşımını sağlamak amacı ile toplu taşımada engelli farkındalığını artırmaya yönelik

yasal düzenlemelerin yapılması için çalışmalar yapılacaktır. Özel taşımacılık yapan şirketler, üniversiteler ve devlet kuruluşlarının her ne engeli olursa olsun engelli vatandaşların kullanabileceği kalitede ve seviyede hizmet sunabilmeleri adına kurslar ve seminerler programlı bir şekilde düzenlenecektir. Bu tip bir hizmetin sunulabilmesi için bir takım teknolojik destekler ve cihazlarında kullanılması gerekmektedir. Bu teknolojinin taşımacılık sektörüne adapte olabilmesi adına teknoloji ile ilgilenen bireylerle beraber diğer paydaşlarında bir arada çalışıp yeni fikirler ve ürünler üretebileceği bir çalışma ortamı da desteklenip oluşturulacaktır. Bu kurumda ortaya çıkacak fikirler ve ürünler sayesinde engelli bireylerin daha iyi, hızlı ve kaliteli hizmet almalarını sağlamanın yanında ülkemizde ortaya çıkabilecek yeni fikirlerin uygulanıp diğer ülkelere de örnek olması veya pazarlanması da gündeme gelebilir. Böyle bir uygulamada hem toplum seviyemiz yukarı çıkacaktır hem de dünya pazarında ülkemizin pazarlaya bileceği yerli fikirlerimiz ortaya çıkacaktır.

Ulaşımın yanında engelli bireylerin okullarda gerekli donanıma ve yeterli teknolojiye yine diğer alanlardaki gibi son derece ihtiyacı vardır. Ne tür bir engelli bulunursa bulunsun her bireyin teknolojiyi kullanabilmesi gerekmektedir. Okullarda teknolojiyi gerek kütüphanelerde, gerek dersliklerde gerekse kantinde kısaca okul içerisindeki tüm alanlarda düşünülmesi gerekmektedir. Okullarda bulunan teknoloji okul içerisinde engelli bireylerin kolayca gezebilmelerini, derslere katılım sağlayabilmelerini, rahatça kantinlerden alışveriş yapabilmelerini, kütüphaneleri daha kolay kullanabilmelerini ve daha bir sürü olayı kolaylaştıracak şekilde tasarlanmalıdır. Bu tasarım içinde yine okul, devlet ve diğer tüm paydaşlar ile birlikte bir komite kurulup çeşitli araştırmalar yapılarak ne tür yeniliklerin engelli vatandaşlarımızın eğitim ile buluşmasını kolaylaştıracağını tespit edip çeşitli teknolojik veya sosyal çözümler üretilecektir. Yine üzerinde çalışılan ve olumlu sonuçlar alınan gelişmelerin özelde eğitim kurumu adına daha sonra oluşturulan bu komite adına daha geniş kapsamda da ülke adına dış pazara açılıp tanıtıma ve ekonomiye katkı sağlanabilir.

6: Bir bütün olarak ele alınan bu eylem taslağını dış ülkelerle de iletişime geçip yapılanları aktarma çabası.

Projede hali hazırda dünyada var olanların dışında yeni bir şekilde üretilecek olan fikirlerin ve teknolojik ürünlerin her biri ülkemiz adına engelsiz yaşam alanında üretilmiş olan birer değer olacaktır. Bu değerlerin uygulama sonuçları engelli bireylerin hayatlarında gerçekten iyi dokunuşlara sebep olacak ve onları teknoloji ile birlikte yaşamın eğitim, seyahat, sağlık, turizm ve benzeri konularında yaşama daha çok katılmalarına katkı sağlarsa bu değerleri dış ülkelere karşı satışı yapılabilecek bir ürün grubu olarak da kullanabiliriz. Bu ürünlerin tamamen yerel bir fikirden ortaya çıkması ve bize özgü olmasının sadece pazarlama anlamında değil ülkenin tanınması ve dünyada bulunan engelli bireylerin bu ülkeyi gerek okul gerekse turizm amaçlı olarak ziyaret edebilme potansiyelini ortaya çıkaracaktır. Dünyada engelli bireyler için gerçekten hayatı kolaylaştırıcı işler ile adımızı duyurmak ülkeye yeni bir imaj katmanın yanında güçlü birde "Pazar" alanı sağlayacaktır. Bu sayede yalnızca bu alanla kalmayıp bu alanın sağladığı pazarı kullanarak başka değerlerimizi de dış ülkelere tanıtma fırsatı bulabileceğiz.

Tüm bu süreçlerin gerçekleşebilmesi için oluşturulacak olan örgüt içerisinde ayrı bir pazarlama alanı kurulacak ve bu alanda diğer tüm alanlarda olduğu gibi pazarlamacılar, reklam uzmanları, sosyal medya uzmanları ve diğer ilgili alanlardan farklı kişiler yer alarak daha geniş perspektiften bakabilen bir alan oluşturulacaktır. Ürünlerin pazarlanması adına yazılı, görsel medyanın yanında sosyal medyayı da kullanarak ortaya çıkarılan ürünlerin tanıtılması ve planlı, programlı bir şekilde sergilenmesi yapılacaktır. Ürünlerin başarılarını sergilemek ve dış dün ya ülkelerinde bir farkındalık yaratmak adına yabancı ülkelerde seminerler ve sergilerin yapılması için girişimler yapılacak bunların yanında ortaya çıkan fikir ve ürünlerin uygun yerlerde tanıtım amaçlı denemeleri yapılacaktır. Böylece ortaya çıkan düşünsel ve teknolojik ürünlerin diğer ülkelere de insanların görebileceği dokunup hissedebileceği bir şekilde sergilenmesi ile birlikte reklamları yapılacak ve tanıtılması için bir zemin oluşturulacaktır.

Faaliyet Tespitleri

Engelli bireylerin toplum içerisinde daha rahat ve özgürce yaşamalarını ve hareket etmelerini sağlamak amacıyla yola çıkılacak olan bu proje kapsamında ilk olarak engelli bireylerin hangi alanlarda ne tür zorluklar yaşadıkları ile ilgili araştırmalar yapılacaktır. Bu araştırmaların sonuçları farklı alanlardan gelmiş olan konuya duyarlı uzmanlar ve engelli bireylerden oluşan bir ekip tarafından değerlendirilerek gözden geçirilecektir. Bu aşamalardan sonra hangi sıkıntı için ne tür çözümler ve faaliyetlerin ortaya çıkacağına dair bilgi alışverişleri ve çalışmalar düzenlenecektir. Daha sonra yapılması planlanan düzenlemeler, uygulanacak yeni fikirler veya yeni teknolojik buluşlar bir program dahilinde çeşitli faaliyetler ile gerçekleştirilecektir. Bu faaliyetler hayata geçmeden önce eksik konular ile alakalı olarak yapılacak olan eylemler çeşitli çalışmalardan geçirilecek ve proje kapsamında katkı koyacak olan tüm paydaşlarca değerlendirilecektir. Daha sonra yapılacak olan eylem konusu hakkında uzman olan kişilerin konu üzerinde çalışması ve bir yol planlaması oluşturması istenecektir. Ortaya çıkan yenilikçi fikir ile birlikte bir dizi faaliyet planı da oluşturularak engelli bireylerin toplumda daha rahat yaşamalarına imkan tanıyacak olan uygulamalar faaliyete geçirilecektir. Bu rapor taslağında birtakım faaliyetler belirlenmiş ve sunulmuştur. Bu faaliyetlere ek olarak bulunan bölge koşullarına ve o anki ihtiyaç durumlarına göre gözden geçirilip güncellenebilir ve geliştirilebilir.

Paydaş Sorumlulukları

Bu proje kapsamında yapılacak olan faaliyetlerde üniversitenin yanında sivil toplum örgütleri, sağlık kurumları, turizm kurumları, eğitim bakanlığı, sağlık bakanlığı ve diğer devlet kurumları yer alacaktır. Genel olarak projenin temelinde bu paydaşlar bulunacak olsa da projenin genelinde bulunacak olan paydaşlar sırasıyla;

- Proje Yöneticisi
- Proje Sponsoru
- Proje Yönetim Ekibi
- Diğer Ekip Üyeleri
- Faaliyet Yönetimi
- Satış ve pazarlama
- Müşteriler/Kullanıcılar
- Proje Yönetim Ofisi

Proje yöneticiliği diğer alanlardan biraz daha fazla risk ve sorumluluk getiren bir noktadadır. Proje yöneticileri projenin istenilen kalitede ve nitelikte ilerleyip arzu edilen sonuçlara en iyi şekilde ulaşımda gerekli olacak yönetimi oluşturmada ve ekibi kurmada sorumluluk almaktadır. Proje yöneticisi projenin amaçları ve etkileyeceği çevreyi gözeterek proje içerisinde başarılı olabileceğini düşündüğü ve projeye farklı bakış açıları ile yenilikler katabileceğini düşündüğü bireyleri projeye dahil edebilmekten sorumludur.

Proje yöneticisinin belirlediği çalışma arkadaşları ile birlikte oluşturacakları bir diğer birim ise proje sponsoru bulmak adına çalışmalar yapacak olan proje sponsor paydaşlarıdır. Projenin eşitli sponsor destekleri ile birlikte yürütülmesi ve desteklenmesi projenin hem maliyet giderleri açısından proje yönetimine katkıda bulunacak hem de projenin farklı markaların sponsorluğu aracılığı ile tanıtılmasına katkıda bulunabilecektir. Projenin bu tip avantajları değerlendirebilmesi başarı ve süreklilik için önemli noktalardır. Bu yüzden hayata geçecek olan projenin sponsorlarının kaliteli, güvenilir, isim olarak tanınmış ve dürüst kurumlar olması önemlidir. Bu bakımdan proje adına sponsor bulma sorumlularının süreç içerisindeki sorumlulukları önem arz etmektedir.

Proje yönetim ekibi tüm bu sponsorluk, muhasebe, çalışma alanlarının oluşturulması ve düzenlenmesi, reklam, organizasyon ve faaliyetler kısaca proje çerçevesinde yer alacak olan bütün işlemlerin düzgün ve başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için kaliteli ve hızlı bir şekilde hizmet sağlayabilmelidir. Ekibin geri kalanı proje yönetiminin aldığı kararlar doğrultusunda hareket edeceğinden dolayı proje yönetiminin üzerindeki sorumluluk ve baskı işlerini zorlaştırdığı gibi projenin beklenen çıktıları verebilmesi için onları baskılamaktadır. Proje yöneticilerinin yanında ekip içerisinde yer alan diğer üyelerde kendi aralarında yapacakları işlerin zamanında ve eksiksiz ilerlemesi için önemli sorumlulukların altına girmelidirler. Proje yöneticileri ile birlikte diğer ekip üyeleri bir bütün olarak çalışmalıdırlar. Proje yöneticileri diğer ekip üyelerine yol gösterici olmalıdır fakat onları zorlamamalıdır.

Gerçekleşecek olan faaliyetlerin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi ve engelli bireyler için gerçekten hayatlarını rahatlatıcak olan ürünlerin ortaya çıkabilmesi adına faaliyet yöneticileri sorumluluk almalıdırlar. Faaliyet yöneticileri faaliyetlerin aktif bir şekilde gerçekleşmesi ve engelli bireyler için yapılacak olan her faaliyetin istenilen seviyede geçmesi adına düzeni, tanıtımı ve faaliyet planlarını oluşturmalıdırlar. Faaliyet yöneticileri her faaliyetten önce ve sonra elde edilen çıktılar ile ilgili raporlarını hazırlayıp bir sonraki faaliyetin daha iyi geçmesi adına çalışmalıdırlar.

Düzenli ve verimli bir şekilde gerçekleştirilen ve engelli bireylerin topluma daha rahat adapte olmalarına katkıda bulunacak olan faaliyetlerin ortaya çıkardığı bir takım ürünler mevcut olacaktır. Gerek düşünsel olarak gerekse teknolojik olarak ortaya çıkan bu ürünlerin bir satış pazarı kurulması gerekmektedir. Elde edilen bu güzel fikirler ve ürünlerin dış ülkelere pazarlanması hem kendi ülkemiz adına hem üniversitemiz adına hem de projede yer alan tüm paydaşlar adına önemli katkılar sağlayacaktır. Ortaya çıkan ürünlerin pazarlamasından sorumlu olan bir satış ve pazarlama birimi proje kapsamında bulunmalıdır. Bu birim ürünlerin tanıtımı, kullanıcıya sunacakları avantajları ve insanlar için hem psikolojik hem de sosyal olarak sağlayacağı katkıları iyi bilmelidir. Projenin bu avantajlarını kullanarak satış ve pazarlama yapmalıdır. Bu satış ve pazarlama biriminin işlemesi demek gelecek olan projeler için maddi kaynak ve aynı zamanda dünya pazarında giderek yer edinme demektir. Dünya pazarında yer edinmek sadece satış açısından değil üniversite ve toplum olarak bilim alanında daha fazla tanınmak ayrıca engelli bireyler açısından ülkemizin her anlamda yaşanabilecek gezilebilecek bir yer olduğunu kanıtlayabilmek adına da önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ahmetoğlu, E. ve Aral, N. (2007). "A Study of the Anxiety Levels of Mothers of Children with Mental Disabilities," *Pakistan Journal of Social Sciences*, 4(4), 513-517
- Ahmetoğlu, E., Canarslan, H., Vatansever, Ü. ve Kutlu, K. (2005). "Zihin ve Hareket Engelli Çocukların Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Programlarına Devam Etmeme Nedenlerinin İncelenmesi". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(1), 23-33.
- Aral, N., A. Bütün Ayhan ve S. Akdağ. (2002). "Study on the Level of Assertiveness in Children with and without Visual Impairment," *Development Medicine & Child Neurology, European Academy of Childhood Disability*, 92(44), 39-49.
- Anaç, A., Candemir., C & Yenilmez,M., (2010) "Web Erişilebilirlik Kılavuzu", TC. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Özürlülük Araştırmaları ve İstatistik Dairesi Başkanlığı
- Bayhan, P., Kurt Ş ve Şipal, R. F. (2005). "Engelli Ergenlerin Sosyalleşmelerini Etkileyen Etmenler". *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30(319), 7-14.
- Can, T. ve Kitiş, A. (2009). "Çevresel durum özürünü nasıl etkiler". *Öz-Veri*, 6(1), 61-72.
- Çınar, H. ve Erdem, H. E. (2008). "Yaşam Hakkı, Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Konut İç Mekan donatı elemanları ve Mobilya Kullanımı", *Gazi Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Politeknik Dergisi*, 11(2), 169-174.
- Demir, C. ve Yılmaz, K. M. (2010). "Stratejik Planlama Süreci ve Örgütler Açısından Önemi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 69-88.
- Duygun, T. ve Sezgin, N. (2003). "Zihinsel engelli ve sağlıklı çocuk annelerinde stres belirtileri, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyine olan etkisi". *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(52), 37-52
- Ertürk, L. K., Şimşek, A., Songür, G. D. ve Şengül, G. (2014). "Türkiye'de Engelli Farkındalığı ve Engelli Bireylerin Adalet Web Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Bilgi Dünyası*, 15 (2) 375-395.
- Gürer, H. (2006). "Stratejik Planlamanın Temelleri ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulamasına Yönelik Öneriler", *Sayıştay Dergisi*, 63, 91-105.
- Meşhur, H. F. A. (2004). "Engellilerin Çalışma Yaşamına Katılmalarının Gereği ve Uygulanan İstihdam Politikalarının Değerlendirilmesi", *Öz-Veri*, 1(2), 176-193.
- Öncül, N . (2015). "Review of the Articles Related with Early Childhood Special Education in Turkey". *International Journal of Early Childhood Special Education*, 6(2), 247-284. DOI: 10.20489/intjecse.75598
- Özen, A., Acar, Ç., Tavlar, Ö., ve Çetin, Ö. (2003). "Öz bakım becerilerinin öğretiminde ipucunun giderek azaltılmasıyla öğretim yönteminin etkililiği". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 147-167.

Priestley M, Waddington L ve Bessozi C. (2010). "New priorities for disability research in Europe: towards a user-led agenda", ALTER: European Journal of Disability Research / Revue Européenne de Recherche sur le Handicap, 4(4), 239-255
DOI: 10.1016/j.alter.2010.07.001, Repository URL: <http://eprints.whiterose.ac.uk/82525/>

Stokes, M., Anderson, M., Chandrasekar, C., & Motta, R., (1996) "A Standard Default Color Space for the Internet - sRGB", <https://www.w3.org/Graphics/Color/sRGB.html> Erişim Tarihi: Ocak 2017.

"WCAG2 at a Glance", Web Accessibility Initiative", <https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/> Erişim Tarihi: Şubat 2017

Yıkılmış, A. ve Bahar, M. (2002). "Kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmenlerin kaynaştırma becerilerini gerçekleştirme durumlarının saptanması". Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(3), 85-95.

Zeytinoglu E., Akarim, Y. D. ve Çelik, S. (2012). "The impact of market-based ratios on stock returns: the evidence from insurance sector in Turkey", International Research Journal of Finance and Economics, ISSN 1450-2887, 84, 41-48

(<https://www.w3.org/WAI/WCAG20/glance/>)